

Jaarstukken 2016



Waterschap Zuiderzeeland
Postbus 229
8200 AE Lelystad
telefoon: (0320) 274 911
waterschap@zuiderzeeland.nl
www.zuiderzeeland.nl



Inhoudsopgave

Woord vooraf	5
Programmaverantwoording	11
1. Programma Algemeen	12
2. Programma Waterveiligheid	20
3. Programma Voldoende Water	24
4. Programma Schoon Water	28
5. Verplichte Paragrafen	33
5.1 Algemeen	33
5.2 Bedrijfsvoering	33
5.3 Ontwikkelingen sinds het vorige begrotingsjaar	33
5.4 Incidentele baten en lasten	34
5.5 Onttrekkingen aan voorzieningen en bestemmingsreserves	34
5.6 Waterschapsbelastingen	34
5.7 Weerstandsvermogen	37
5.8 Financiering	39
5.9 Verbonden partijen	40
5.10 EMU-saldo	42
5.11 Topinkomens	43
Begroting, Resultaat en Resultaatbestemming	45
6. Analyse begroting en resultaat	46
6.1 Begroting en prognose financieel jaarresultaat	46
6.2 Analyse gerealiseerd resultaat	47
7. Resultaatbestemming	50
Jaarrekening	52
8. Balans	53
8.1 Balans per 31 december	53
8.2 Toelichting op de balans	53
9. Exploitatierkening	68
9.1 Exploitatierkening naar kosten- en opbrengstsoorten	68
9.2 Toelichting op de exploitatierkening	69
9.3 Exploitatierkening naar programma's	76
9.4 Exploitatierkening naar kostendragers	80
9.5 Melding in het kader van de WNT	81
10. Overige gegevens	82
10.1 Gebeurtenissen na balansdatum	82
10.2 Controleverklaring van de onafhankelijke accountant	82

Woord vooraf

Woord vooraf

Het college van Waterschap Zuiderzeeland kijkt terug op een jaar waarin mooie resultaten bereikt zijn. Binnen het beheergebied heeft het waterschap de nodige activiteiten ontwikkeld, ook in samenwerking met de omgeving. Bijvoorbeeld het Waterplan Almere, maar ook activiteiten in het kader van het Actieplan Bodem en Water. Het waterschap is zich ervan bewust dat het door samen te werken doelen realiseert, kennis en ervaringen deelt en bijdraagt aan het maatschappelijk belang. Waar mogelijk zoekt het waterschap dan ook actief naar samenwerking. Een ander mooi voorbeeld hiervan is het project Ephyra, dit is een innovatieve manier van slibvergistings op de afvalwaterzuiveringinstallatie in Tollebeek. In samenwerking met partners is deze innovatieve werkwijze ontwikkeld.

Ook op andere gebieden van duurzaamheid en innovatie timmert het waterschap aan de weg, met het vaststellen van het masterplan Duurzame Energie als hoogtepunt in het afgelopen jaar. Met vaststelling van dit plan kan het waterschap heel concreet invulling geven aan zijn ambities op het vlak van duurzaamheid.

Financieel gezien is het jaar 2016 een mooi jaar geweest met een positief resultaat. Het waterschap is financieel gezond.

Korte leeswijzer

De jaarstukken 2016 publiceren we dit jaar voor het eerst op een website. Hiermee verbeteren we de toegankelijkheid van de jaarstukken. Voor de Algemene Vergadering is een papieren versie beschikbaar, om de besluitvorming te faciliteren. De inhoud van de website en de papieren versie zijn hetzelfde. In de keuzebalk hierboven kiest u uit de verschillende onderdelen van de jaarstukken 2016. Onder het kopje programma's is te lezen wat er inhoudelijk is gebeurd in 2016, per programma. In het kopje paragrafen zijn de verplichte paragrafen te vinden, dit geeft een dwarsdoorsnede weer van de programma's en de financiële verantwoording. Onder het kopje resultaat wordt de analyse van de begroting en het resultaat uiteengezet. En het onderdeel jaarrekening licht de balans, exploitatierekening en de overige gegevens (o.a. controleverklaring accountant) toe. Klik vervolgens op het huisje linksboven om terug te gaan naar de startpagina.



Beste zuiveraar

Op het gebied van zuiveringsbeheer werpen de inspanningen om het zuiveringsrendement te verhogen hun vruchten af. Uit de Bedrijfsvergelijking Zuiveringsbeheer (Benchmark) 2015 is gebleken dat we het waterschap zijn met het hoogste zuiveringsrendement en het laagste energieverbruik voor een gemiddelde prijs. Een prestatie waar we trots op zijn.

Waterinitiatieven

Het initiatief Pier+Horizon is een landschapskunstwerk en doet denken aan de voormalige strekdam van het Zwolsche Diep. De pier loopt 135 meter het Zwarte Meer in en kan, afhankelijk van het moment, betreden worden. Via een camera op de dijk wordt iedere dag een foto genomen, om de veranderingen van het landschap en het kunstwerk waar te nemen. Deze beelden zijn te vinden op www.pierplushorizon.nl. Waterschap Zuiderzeeland heeft een bijdrage geleverd aan dit initiatief vanuit het Dijk & Waterfonds.



Het afgelopen jaar zijn nog vier initiatieven vanuit het Dijk & Waterfonds ondersteund:

- Verlichte boerderijenroute Noordoostpolder 2016: een route waarbij de historie van de Noordoostpolder belicht is, inclusief de gemalen IJsvogel en Steven Rippen;
- Boerenwandel-paden voorzien van waterinformatie: in 2016 zijn langs zeven wandelroutes borden met waterinformatie geplaatst en de website is aangevuld met waterinformatie;
- Picknickplaats Enservaart-N50: er zijn picknicktafels geplaatst en er is een pad met halfverharding aangelegd langs de Enservaart-N50;



Dijken op de schop

In het beheergebied van Waterschap Zuiderzeeland wordt hard gewerkt aan veilige dijken. Ter hoogte van Lelystad wordt de overslaghaven Flevokust gerealiseerd, een haven die buiten de dijk ligt. Waterschap Zuiderzeeland is hier nauw bij betrokken vanuit vergunningverlening en toezicht.

Ook op andere plekken zijn plannen voor de Flevolandse dijken in voorbereiding:

- Versterking van de Drontermeerdijk;
- Almere Poort Kustzone: aanpassing IJmeerdijk voor ontwikkeling Almere Duin;
- Maritieme Servicehaven Noordelijk Flevoland aan de Zuidermeerdijk.

Een duurzaam en energieneutraal waterschap

Waterschap Zuiderzeeland heeft in 2016 grote stappen gezet om een duurzaam en energieneutraal waterschap te worden. Het masterplan Duurzame Energie is vastgesteld, waarmee het waterschap concreet aangeeft hoe het zijn energiedoelen wil bereiken. De focus ligt op projecten rond zonne-energie, windenergie en biogas. Het energieneutraal maken van het Waterschapshuis is al gestart in 2016. Ook het plaatsen van zonnepanelen bij de afvalwaterzuiveringen en op het dak van het Waterschapshuis is een uitwerking hiervan.



Digitaal, ook bij muskusrattenvangst

Muskus- en beverratten graven gangen en dat maakt de dijken, kades en oevers kwetsbaar. Daarom worden de dieren gevangen. De vangkooien worden handmatig nagelopen, wat erg arbeidsintensief is. Waterschap Zuiderzeeland heeft bijvoorbeeld al 260 km aan dijken. Door een 'slimme' kooi (clicky-klem) te ontwikkelen die een signaal geeft, zodra de kooi dichtvalt, zitten dieren minder lang in de val en kan er direct gericht actie ondernomen worden. De clicky-klem is genomineerd voor de Waterinnovatieprijs 2016.

Samenwerking in het gebied

Waterschap Zuiderzeeland realiseert binnen het beheergebied, samen met partners, doelen op onder andere het vlak van waterkwaliteit, bodemdaling, gebiedsontwikkeling en internationale samenwerking. De totstandkoming van het Waterplan Almere is hier een goede illustratie van. In dit Waterplan komt 'van riool tot recreatie' samen. In het stedelijk gebied zijn de waterstromen (schoon en vuil) nauw verweven met de stedelijke omgeving. Het stedelijk waterbeleid en de uitvoering van beheer en onderhoud door gemeente en waterschap zijn sterk met elkaar verbonden. Een ander mooi voorbeeld van samenwerking binnen het beheergebied is het Actieplan Bodem en Water. Hier zijn in het afgelopen jaar mooie resultaten bereikt. Zo worden erfmissiescans uitgevoerd om te kijken of er gewasbeschermingsmiddelen vanaf het erf weglopen in het oppervlaktewater. De scan helpt om in beeld te brengen welke aanvullende maatregelen nog genomen kunnen worden om de emissie te beperken.



Kennisdelen over de grens

In het buitenland is er behoefte aan de kennis die Waterschap Zuiderzeeland in huis heeft. Het waterschap helpt, in het kader van internationale samenwerking, mee in projecten van de Dutch Water Authorities. In Indonesië (Sumatra) is, onder andere samen met de gemeente Dronten, gestart met een sanitatieproject. Samen met de lokale overheid wordt het afvalwaterbeheer op poten gezet door onder andere grondstoffen terug te winnen. In Colombia is Waterschap Zuiderzeeland samen met twee andere waterschappen betrokken bij het opzetten van een beheerorganisatie voor dijkbeheer na dijkversterking. En in Ethiopië zijn er in 2016 vier projecten uitgevoerd, onder andere in samenwerking met de gemeente Urk.

Financieel gezond

De financiële positie van het waterschap is gezond. De benodigde tariefsstijgingen zijn beperkt en het waterschap heeft relatief weinig schulden. Het waterschap is daarbij scherp op het beperkt houden van de lasten. De kostenstijgingen voor bijvoorbeeld de verbouwing van het Waterschapshuis zijn door besparingen elders binnen de begroting opgevangen. In 2016 is verder veel aandacht besteed aan het vergroten van het inzicht in de belastinginkomsten. Het totale resultaat van 2016 bedraagt € 0,7 miljoen positief. Daarmee wijkt het resultaat 1% af van de begroting.



De toekomstige opgaven van het waterschap zijn groot. Om in de toekomst gezond te kunnen blijven, is in 2016 een start gemaakt met de herijking van de financiële beleidskaders. Hieronder vallen o.a. het activabeleid, het reserve- en schuldenbeleid en het risicobeleid. In het najaar heeft een herijking van de risicoanalyse plaatsgevonden. Op basis hiervan moet de risicoreserve worden verhoogd van € 9,9 miljoen naar € 13,1 miljoen. Deze verhoging kan gedekt worden uit de Algemene Reserve van het waterschap en heeft verder geen gevolg voor de tarieven.

Programmaverantwoording

1. Programma Algemeen



1.1. WAT HEBBEN WE BEREIKT?

Het jaar 2016 heeft centraal gestaan voor opbouwen, ontwikkelen en verbeteren van het waterschap en de samenwerking met de samenleving. Er is dit jaar voorgesorteerd op de komst van de nieuwe Omgevingswet. Daarnaast is in 2016 digitalisering van informatie, het digitaliseren van processen en het digitaliseren van het nieuwe werken van de medewerkers ingevoerd. De reorganisatie van 2015 is geëvalueerd en heeft focus aangebracht aan de nieuwe doelen van de ontwikkeling van de medewerkers. De verbouwing van het Waterschapshuis is gestart om het Waterschapshuis energieneutraal in te richten en het flexibel werken mogelijk te maken, daarnaast is het masterplan Duurzame Energie vastgesteld

1.2. WAT HEBBEN WE GEDAAN?

1.2.1 Functionele overheid

Visietraject

In 2016 is het waterschap gestart met het visietraject 'ZZL2045'. Vanwege diverse ontwikkelingen in onze omgeving en de nieuwe Omgevingswet wil Waterschap Zuiderzeeland inzicht krijgen in opgaven die vragen om anders denken en handelen in de toekomst. Na de zomer zijn zeven deskundigen uit het bedrijfsleven en de wetenschap gevraagd om, in de vorm van een essay, hun visie te geven op belangrijke onderwerpen voor het waterschap. Op basis van deze essays worden in de eerste helft van 2017 discussiebijeenkomsten georganiseerd die leiden tot een toekomstagenda.

Klaarstomen voor de nieuwe wet en regelgeving

In 2016 stond verandering en ontwikkeling op het gebied van regelgeving, vergunningverlening en handhaving centraal. In de nieuwe Keur 2017 is waar mogelijk deregulering toegepast door minder regels en vervanging van de vergunningplicht door meldplicht. Voor de vergunningverlening en handhaving is een nieuw informatiesysteem in gebruik genomen. Dit systeem faciliteert zaakgericht werken, mobiel handhaven en geeft invulling aan de digitale overheid. Hiermee maken we ons waterschap 'omgevingswetproof'. Op het informatiesysteem zijn veertien waterschappen en Rijkswaterstaat aangesloten. Dit heeft een grote meerwaarde voor de samenwerking.

Voor het project [Oosterwold](#) is op een andere wijze met vergunningverlening omgegaan. De inrichting van een informatiepunt, vergunningen waarin alleen kaders zijn opgenomen en het aan de voorkant sturen zijn als erg positief ervaren. Deze werkwijze heeft ook mooie inzichten opgeleverd die meegenomen kunnen worden bij de implementatie van de nieuwe Omgevingswet. Op het gebied van watertoezicht (vanuit het [Actieplan Bodem en Water](#)) is ook de inzet op communicatie, advisering en facilitering sterk toegenomen. In 2016 is gebleken dat er extra aandacht nodig is om de kwaliteit van het toezicht op agrarische bedrijven en grondwateronttrekkingen te borgen. Daarnaast is het waterschap in 2016 gestart met een onderzoek naar bedrijven voor vermindering van [discrepantie](#). Discrepantie is dat er een verschil is tussen de hoeveelheid zuiveringsheffing (aantal vervuilingseenheden v.e.'s) die aan huishoudens en bedrijven wordt geheven en de gemeten hoeveelheid afvalwater en vuilvracht (aantal i.e.'s) die binnenkomt op de afvalwaterzuivering.

Calamiteitenorganisatie goed voorbereid op (dreigende) calamiteiten

Om in te kunnen spelen op calamiteiten heeft het waterschap een [calamiteitenorganisatie](#) en een calamiteitenplan. In 2016 heeft het waterschap het nieuwe calamiteitenplan 2016 ter inzage gelegd bij diverse overheden, zoals Rijkswaterstaat, de provincie en naburige waterschappen. In 2017 is deze vastgesteld door het waterschapsbestuur. De opleidingen, trainingen en oefeningen die jaarlijks worden uitgevoerd, zetten zoden aan de dijk! In 2016 is de calamiteit van de vogelgriep op een juiste manier afgehandeld, waarbij een groot aantal vogels met de vogelgriep zijn geruimd. Zuiderzeeland heeft Rijkswaterstaat ondersteund in haar werkzaamheden.

1.2.2 Omgeving en organisatie

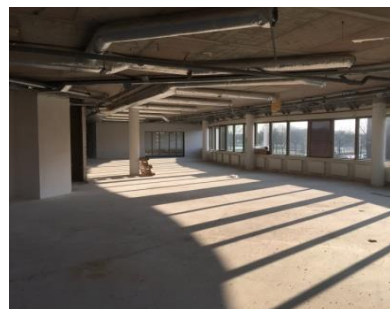
Op weg naar energieneutraliteit met het masterplan

In september 2016 is het [masterplan Duurzame Energie](#) vastgesteld. In het plan wordt toegewerkt naar een volledig klimaatneutraal waterschap in 2050. Zuiderzeeland wil in 2030 voor 100% energieneutraal zijn in de waterketen en voor 40% in het watersysteem. Verder wordt de ambitie uitgesproken om te gaan voor een combinatie van energie besparen en het zelf opwekken van duurzame energie. Het opwekken gaat plaatsvinden met een mix van biogas, zonne-energie en windenergie. Er wordt gekeken naar energieprojecten op eigen terrein voor eigen gebruik, maar er zijn mogelijk ook participatiemogelijkheden met samenwerkingspartners.

Met het vaststellen van het masterplan Duurzame Energie is ook besloten om de mobiliteit van het waterschap te gaan verduurzamen. Daarnaast wordt werk gemaakt van de winning van grondstoffen om toe te werken naar een circulaire economie.

Op weg naar een energieneutraal Waterschapshuis

Het afgelopen jaar zijn er grote stappen gezet om de werkomgeving van het waterschap toekomstbestendig in te richten. Het Waterschapshuis op de Lindelaan en het regiokantoor Emmeloord worden hiervoor verbouwd, in 2016 is het definitieve ontwerp voor beide locaties opgeleverd en is de bouw gestart. Het waterschap is tijdelijk gevestigd in het stadhuis van de gemeente Lelystad. Deze overgang is aangegrepen om alvast voor te sorteren op het plaatsonafhankelijk en zo digitaal mogelijk werken. Kortom, alle voorbereidingen zijn getroffen om in 2017 weer terug te keren naar het regiokantoor en het Waterschapshuis, wat energieneutraal wordt.



Innovatie versterkt verduurzaming

Het programma Maatschappelijk Verantwoord Ondernemen (MVO) en Innovatie stimuleert verduurzaming in bredere context en onderhoudt een groeiend en divers portfolio. Er is onderzocht welke innovatieve opties van terugwinning van grondstoffen voor het waterschap lucratief kunnen zijn. Het waterschap experimenteert onder andere met [bioraffinage](#) van groenresten, oevermaaisel

voor bodemverbetering en terugwinning van grondstoffen uit afvalwater via Torwash. Het onderwerp grondstoffen wordt in 2017 verder uitgewerkt in het masterplan Grondstoffen. Op het gebied van duurzame energie heeft het waterschap in 2016 bijgedragen aan onderzoek naar drijvende zonnepanelen en koudelevering uit oppervlaktewater en afvalwater.

Ook op andere terreinen vinden innovaties plaats. Zo wordt een inspectierobot voor afvalwaterleidingen ontwikkeld en werkt het waterschap samen bij de ontwikkeling van oeverbeschoeiing van oude [polyester bootjes](#). Met de [clicky-klem](#) worden muskusratten op een diervriendelijker wijze gevangen. Daarnaast onderzoeken we de toepasbaarheid van drones in het waterbeheer.



Samenwerking in Waterkracht leidt tot bruikbare producten

Waterkracht is de samenwerking van de waterschappen Drents Overijsselse Delta, Rijn & IJssel, Vechtstromen en Zuiderzeeland op het gebied van ICT, Inkoop, Personele zaken en Zuiveren. Door samen te werken worden de kosten en kwetsbaarheid verminderd en de kwaliteit van bedrijfsvoering vergroot. Samenwerken binnen Waterkracht heeft het waterschap in 2016 bruikbare producten opgeleverd.



Waterkracht

- Er zijn vier waterkrachttrainees bij het waterschap aan de slag gegaan.
- De ICT hardware en de Microsoft-licentie is gezamenlijk aanbesteed.
- Het nieuwe salaris- en personeelsadministratiesysteem H@RM is ontwikkeld en geïmplementeerd in alle vier de waterschappen.
- De inhuurdiensten zijn aanbesteed (raamovereenkomsten en digitale marktplaats), de aanbestedingen technische groothandel en ingenieursdiensten lopen.
- Er is een inkoopapplicatie gerealiseerd.
- Er is een adviesteam biogasveiligheid opgezet voor collegiale toetsing en kennisuitwisseling.
- Er is een brede landelijke bekendheid gegeven aan de resultaten van discrepantie.

Ontwikkeling Almere biedt volop kansen

De organische ontwikkeling van [Oosterwold](#) is in 2016 op gang gekomen. Circa 200 initiatieven bevinden zich in de ontwikkel- dan wel realisatiefase. Eind 2016 is de eerste fase afgerond en heeft een evaluatie plaatsgevonden. Tijdens deze fase is duidelijk geworden dat de ontwikkeling van Oosterwold veel betekent voor de houding en werkwijze binnen Zuiderzeeland. De behoefte aan juiste (nieuwe) kaders wordt groter. Kaders die de initiatiefnemers voldoende vrijheid geven om hun initiatief naar eigen inzicht te realiseren en voldoende borging bieden voor een goede waterhuishouding op de lange termijn. Tegelijkertijd biedt Oosterwold ook veel kansen. Deze ontwikkeling stelt het waterschap in staat om beter in contact te komen met de samenleving, te leren van innovaties en alvast te handelen in de lijn met de nieuwe Omgevingswet. Uit de evaluatie is verder naar voren gekomen dat het waterschap met name de effecten op de waterkwaliteit goed in de gaten moet houden. Vanuit de totale evaluatie is besloten om fase één te verlengen tot eind 2019.

De gemeente Almere en Waterschap Zuiderzeeland hebben intensief samengewerkt bij het opstellen van het Waterplan Almere 2017-2022 "Stad van het zuiverste water". Dit Waterplan gaat over alle aspecten 'van riool tot recreatie'. In stedelijk gebied grijpen alle waterstromen op elkaar in. Deze waterstromen zijn nauw verweven met de stedelijke omgeving. Dit maakt dat stedelijk waterbeleid en uitvoering van beheer en onderhoud door gemeente en waterschap sterk met elkaar zijn verbonden. Het is een logische stap om als waterschap en gemeente samen één plan op te stellen.

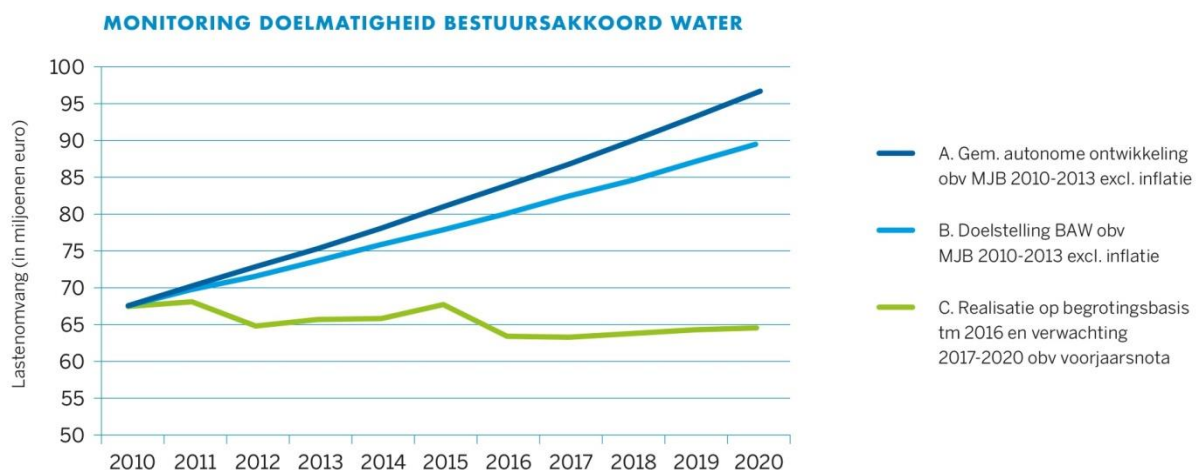
Internationale Samenwerking: via subsidies werken aan een beter waterbeheer

Zuiderzeeland is internationaal actief onder de vlag van [Dutch Water Authorities](#) (DWA). In

[Indonesië](#) (Sumatra) is gestart met een nieuw sanitatieproject. Samen met de lokale overheid wordt het afvalwaterbeheer ontwikkeld door onder andere grondstoffen terug te winnen. Via subsidies van de ambassade en vanuit het [NWB-fonds](#) wordt dit gefinancierd. Het sanitatieproject wordt in samenwerking uitgevoerd met de gemeente Dronten en andere waterschappen. In Colombia werkt DWA samen met het milieuschap CVC. Waterschap Zuiderzeeland is samen met twee andere waterschappen betrokken bij het opzetten van een beheerorganisatie voor dijkbeheer na dijkversterking. In [Ethiopië](#) lopen ook verschillende projecten. In het 'water governance programm' zijn de contacten met de State Minister verder aangehaald en er is een studie naar conflicten in rollen en taken van overheden uitgevoerd. Ook ondersteunt en adviseert het waterschap het bestuursorgaan van stroomgebiedorganisaties (verantwoordelijk voor het waterbeheer in het stroomgebied van een rivier inclusief zijrivieren). Het project heeft een succesvolle tussenevaluatie door het NWB-fonds gehad. Andere projecten in Ethiopië zijn gericht op monitoring, het versterken van lokale samenwerking op waterkwaliteit en emissiereductie. In Ethiopië zijn in 2016 vier projecten uitgevoerd, onder andere in samenwerking met de gemeente Urk.

Waterschap nog steeds op koers met realiseren besparingsdoelstelling bestuursakkoord

In het Bestuursakkoord Water (2009) is opgenomen dat alle waterschappen gezamenlijk in de periode tot 2020 een doelmatigheidswinst van € 325 miljoen euro moeten realiseren. Dit ten opzichte van de autonoom voorziene kostenstijging op dat moment. Geconcludeerd wordt dat Waterschap Zuiderzeeland voor zijn deel hier ruimschoots aan voldoet. De gerealiseerde begrotingsvolumes liggen ruim onder de doelstelling uit het Bestuursakkoord (lichtblauwe lijn).



* Bij de inflatiecorrectie is uitgegaan van het jaarlijks in de MJB opgenomen bedrag voor inflatieontwikkeling van 850.000 per jaar (ingaaande vanaf 2010).

Figuur 1 - Doelmatigheid BAW

Dit jaar heeft bij Zuiderzeeland een interne tussentijdse evaluatie plaatsgevonden van de uitvoering van de in het bestuursakkoord benoemde acties. Hieruit is naar voren gekomen dat alle acties zijn uitgevoerd. Ook is het gedachtegoed van dit bestuursakkoord ingebed binnen de organisatie. In 2016 heeft er ook een landelijke evaluatie plaatsgevonden en zijn de mogelijkheden bekeken voor een vervolg op het bestuursakkoord. De resultaten van deze landelijke evaluatie worden in 2017 bekend. Ook wordt dan duidelijk of het bestuursakkoord een vervolg krijgt.

Eenduidig en eigentijds communicerend Zuiderzeeland

In 2016 is hard gewerkt aan de totstandkoming van een nieuwe communicatiestrategie voor Waterschap Zuiderzeeland. Ontwikkelingen op het gebied van communicatie en de samenleving waren hiervoor de aanleiding. Daarnaast speelt communicatie een belangrijke rol bij de

bestuurlijke ambitie om te verbinden met de samenleving. In de nieuwe strategie staan een communicatieve organisatie en een communicatief bestuur centraal, waarbij we open en transparant, betrokken en nabij, zo veel mogelijk digitaal, in beeld en met een eenduidig verhaal communiceren met onze doelgroepen.

1.2.3 Water en Ruimte

Noordoostpolder volop in ontwikkeling

De gemeente Noordoostpolder heeft het initiatief tot het project Nieuwe Natuur Schokland genomen. Het plangebied ligt binnen het werelderfgoed ten zuiden van het voormalige eiland Schokland. In het project worden natuurontwikkeling en recreatie gecombineerd met bescherming van waardevolle archeologie. In 2016 is een haalbaarheidsstudie uitgevoerd, zowel financieel als technisch. Het waterschap werkt mee aan dit initiatief en bekijkt nog welke rol het meest passend is in het vervolgtraject.

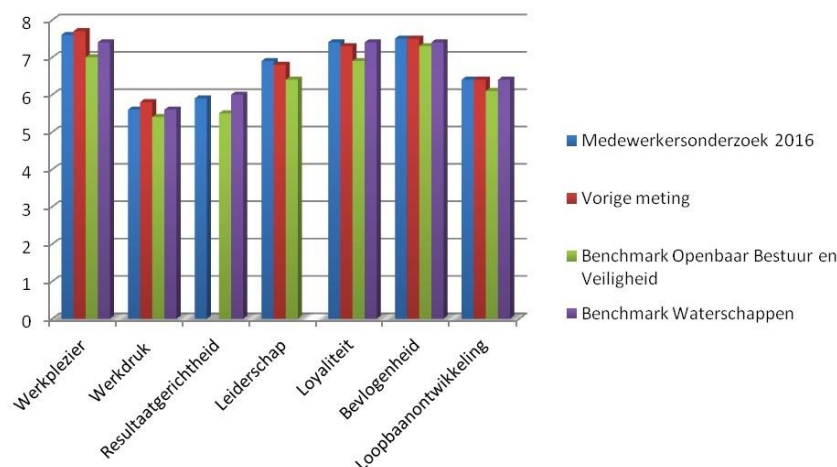
In 2015 is een eerste inventarisatie uitgevoerd van de effecten van klimaatverandering in Emmeloord. Afgelopen jaar hebben de gemeente en het waterschap dit verder onderzocht, met hulp van de Hogeschool van Amsterdam en ingenieursbureau Tauw. Het onderzoek bevestigt dat het watersysteem in Emmeloord goed op orde is, maar dat in de toekomst op lokaal niveau knelpunten kunnen ontstaan. Deze zijn over het algemeen op te lossen door klimaatadaptatie slim mee te koppelen met andere ontwikkelingen. Aanpassen aan klimaatverandering is een breed vraagstuk waar allerlei partijen een steentje aan kunnen bijdragen. Binnen het project zijn hier de eerste stappen in gezet door verbinding te leggen tussen verschillende afdelingen binnen de gemeente en het waterschap en samenwerking te zoeken met een woningbouwcoöperatie. De resultaten van het onderzoek worden gebruikt bij projecten en beleidsontwikkelingen binnen en buiten de gemeente Noordoostpolder.

1.2.4 Bedrijfsvoering

Personeel en organisatie: versimpelen en verbinden

In 2016 is de reorganisatie 'Water Werkt' van 2013 geëvalueerd. Hieruit is gebleken dat de doelen voor het grootste deel zijn behaald. De doelen zijn nog steeds actueel. Bij verdere doorontwikkeling van de organisatie wordt er focus en scherpte aangebracht in het doorvertalen van de doelen. Vooral valt er winst te halen in het doorvertalen van doelen naar gedrag en houding. Voorbeeld hiervan is omgevingsbewustzijn, dat ook als aandachtspunt uit het bestuursprogramma volgt. In samenwerking met de ZZL Academie (ons intern leer- en ontwikkelcentrum) wordt hieraan verder vorm gegeven.

In maart 2016 is een medewerkerstevredenheidsonderszoek uitgevoerd. De resultaten van het onderzoek laten een mooie positieve lijn zien, maar ze geven ook een aantal aandachtspunten weer. Zuiderzeeland loopt mooi in de pas met de benchmark Waterschappen en wijkt in positieve zin af van de benchmark Openbaar Bestuur en Veiligheid. Invloed, loyaliteit en werkplezier zijn door de medewerkers van Zuiderzeeland als meest positief beoordeeld in het onderzoek. Als aandachtspunten zijn werkdruk, mobiliteit en transparantie benoemd. Het uitgangspunt is om te verbeteren op deze onderwerpen en de goede resultaten vasthouden.



Figuur 2 - Uitkomsten medewerkerstevredenheidsonderzoek 2016

In het kader van de Participatiewet is onze ambitie om een inclusieve arbeidsorganisatie te zijn. Hierin werken mensen met een arbeidsbeperking samen met mensen zonder arbeidsbeperking. Op dezelfde afdeling, in hetzelfde team. Niet voor tijdelijk, maar voor een langere periode: structureel en duurzaam. Een organisatiescan, uitgevoerd door het UWV, heeft meer inzicht gegeven in waar mogelijkheden zitten voor het plaatsen van kandidaten uit de doelgroep. De eerste plaatsingen zijn in gang gezet.

Het aanbod van de ZZL Academie heeft zich het afgelopen jaar op verschillende leerlijnen binnen de organisatie gericht. Zo is er naast het managementdevelopmentprogramma bijvoorbeeld ook een leerlijn adviseren voor adviseurs georganiseerd. Met het oog op de veranderingen die 'Samen Beter Werken' met zich meebrengt, zijn op dit vlak diverse workshops en trainingen gegeven.

In 2016 is verder invulling gegeven aan activiteiten op het gebied van duurzame inzetbaarheid. Hiermee wil Zuiderzeeland steeds meer het accent leggen op inzetbaarheid in plaats van arbeidsongeschiktheid. Daarnaast is duurzame inzetbaarheid een onderwerp in de leerlijnen van de ZZL Academie.

Tabel 1 - Personele kerngegevens

Omschrijving	Jaar 2016	Jaar 2015
Aandeel mannen in dienst (in %)	71	72
Aandeel vrouwen in dienst (in %)	29	28
Gemiddelde dienstjaren (in jaren)	12	11
Gemiddelde leeftijd (in jaren)	45	45
Instroom medewerkers (in %)	7,98	5,99
Uitstroom medewerkers (in %)	5,43	6,74
Ziekteverzuim (in %)	4,68	5,87

Vernieuwing en actualisatie binnen sturing en control

Vernieuwing en actualisatie stonden in 2016 centraal binnen sturing en control. De opzet van diverse planning en control instrumenten, zoals het jaarverslag, is vernieuwd om beter aan te sluiten bij de doelen van de instrumenten en om de toegankelijkheid te vergroten. De Controleverordening en het Controleprotocol zijn geactualiseerd. Beide documenten geven regels voor de interne controle, maar ook voor de externe controle door de accountant. Verder is de vierjaarlijkse risicoanalyse uitgevoerd, waarbij gekeken is welke organisatiebrede risico's er zijn en welke beheersmaatregelen hiervoor getroffen moeten worden.

Zuiderzeeland is en blijft financieel gezond

De financiële positie van het waterschap is gezond. De tariefsstijgingen zijn beperkt en het

waterschap heeft relatief weinig schulden. Het waterschap is daarbij scherp op het beperkt houden van de lasten. De kostenstijgingen voor bijvoorbeeld de verbouwing van het Waterschapshuis zijn door besparingen elders binnen de begroting opgevangen. In 2016 is verder veel aandacht besteed aan het vergroten van het inzicht in de belastinginkomsten. Het totale resultaat van 2016 bedraagt € 0,7 miljoen positief. Daarmee wijkt het resultaat 1% af van de begroting.

De toekomstige opgaven van het waterschap zijn groot. Om in de toekomst gezond te kunnen blijven, is in 2016 een start gemaakt met de herijking van de financiële beleidskaders. Hieronder vallen o.a. het activabeleid, het reserve- en schuldenbeleid en het risicobeleid. In het najaar heeft een herijking van de risicoanalyse plaatsgevonden. Op basis hiervan moet de risicoreserve worden verhoogd van € 9,9 miljoen naar € 13,1 miljoen. Deze verhoging kan gedekt worden uit de Algemene Reserve van het waterschap en heeft verder geen gevolg voor de tarieven.

Inkoop ontwikkelt zich verder

In 2016 ontstond er meer vraag naar inkoopbegeleiding in de organisatie voor het adviseren bij innovatieve projecten en contractmanagement. Naar aanleiding daarvan volgden medewerkers gerichte opleidingen. Inkoopbegeleiding vond plaats bij grote projecten als Ephyra, Samen Beter Werken, renovatie gemaal Vissering, versterking Drontermeerdijk en de nieuwe Planning & Control software. Door verbetering van onze managementinformatie rondom inkoop is het waterschap in staat om beter in te kopen.

Op weg naar een digitaal waterschap

Waterschap Zuiderzeeland heeft in 2016 een aantal digitale stappen gezet. Begin 2016 heeft het waterschap zijn medewerkers voorzien van laptops, waarmee het tijd- en plaatsonafhankelijk werken 'live' is gegaan. Ook is in 2016 gestart met het opstellen van onze informatiestrategie, waarin een doorkijk wordt gemaakt naar toekomstige opgaven en ambities op het gebied van informatie en ICT. Onderwerpen die aan bod komen, zijn onder andere ketenmanagement en open data. Tegelijk met het uitwerken van de informatiestrategie heeft de uitvoering van het programma digitalisering doorgang gevonden. Dit programma zorgt voor het verder professionaliseren van de mogelijkheden om digitaal samen te werken. Ook werkt het waterschap aan de verdere ontwikkeling van informatieveiligheid. Zo is er een beveiligingstest uitgevoerd op de automatisering. De resultaten van deze test zijn meegenomen in de uitwerking van maatregelen voor de informatiebeveiliging.

In 2016 is ook het innovatielab van start gegaan met een aantal succesvolle pilots. Voorbeelden hieruit zijn:

- de app voor waterlessen (educatieve kennisdeling over het waterschap voor het onderwijs) waarmee het reguliere aanvraagproces is geoptimaliseerd;
- een online samenwerkingsplatform waarbij inwoners betrokken worden bij de ontwikkeling van projecten;
- het digitaliseren van de interne processen van handhaving en meer digitaal communiceren naar de klant.

Overzicht van de in het boekjaar afgeronde maatregelen

- In samenwerking met de veiligheidsregio brengt waterschap Zuiderzeeland in 2016 in beeld wat de meerlaagsveiligheidsbenadering betekent voor de crisisbeheersing.
- In 2016 vindt een herijking plaats van de risicoanalyse in het kader van het risicobeleid.

1.3. WAT HEEFT HET GEKOST?

Subprogramma	Primitieve begroting 2016	Bijgestelde begroting 2016	Realisatie 2016	Realisatie 2015
bedragen x € 1.000.000				
Functionele overheid	7,0	6,6	6,3	6,2
Omgeving en organisatie	1,7	1,5	1,3	1,8
Water en Ruimte	0,8	0,9	0,7	1,6
Bedrijfsvoering	11,0	11,5	11,7	13,1
Totaal programmalasten	20,5	20,5	20,0	22,7

2. Programma Waterveiligheid



2.1. WAT HEBBEN WE BEREIKT?

De dijken beschermen de inwoners en bedrijven in Flevoland tegen overstroming. Het beheer van de dijken is een doorlopende taak. Het beheer is dit jaar verder geprofessionaliseerd. Daarnaast is de laatste hand gelegd aan de nieuwe normen en staat alles in de startblokken om het eerste dijktraject te beoordelen. Naast waterveiligheid hebben dijken belangrijke andere functies. Waterschap Zuiderzeeland heeft met verschillende partijen de mogelijkheden hiervoor onderzocht en is hierover in gesprek.

2.2. WAT HEBBEN WE GEDAAN?

2.2.1 Veilige omgeving om te wonen, werken en recreëren

Waterschap klaar voor nieuwe normen

In 2016 is de laatste hand gelegd aan de nieuwe normen voor de dijken in Nederland. De uitwerking van de signaleringswaarde en ondergrens is voor Waterschap Zuiderzeeland van groot belang. Dit gaat over het moment waarop de dijken in aanmerking komen voor versterking. Met het ministerie zijn hier goede afspraken over gemaakt. Per 1 januari 2017 zijn de nieuwe normen van kracht. Uiterlijk in 2050 dienen alle primaire waterkeringen in Nederland aan de nieuwe normen te voldoen. Het plan van aanpak voor de implementatie van de nieuwe normen is gereed. Bij de nieuwe normen hoort ook een nieuw beoordelingsinstrumentarium. Afgelopen jaar zijn de voorbereidingen getroffen voor de beoordeling van het eerste dijktraject in 2017.

Op grond van de oude normen had Waterschap Zuiderzeeland nog een beperkte versterkingsopgave. Het gaat hierbij om vier waterkerende constructies achter de Kadoelerkeersluis en enkele kilometers van de Drontermeerdijk. Als voor de constructies achter de Kadoelerkeersluis op grond van de nieuwe (regionale) norm nog een versterking nodig is, wordt deze eenmalig betaald vanuit het Hoogwaterbeschermingsprogramma. Het grootste deel van de Drontermeerdijk wordt binnen het project IJsseldelta-Zuid versterkt. De rest wordt bij de volgende beoordelingsronde betrokken.

Dijken op de schop

Ter hoogte van Lelystad wordt de overslaghaven Flevokust gerealiseerd. Waterschap Zuiderzeeland is hier nauw bij betrokken vanuit vergunningverlening en toezicht.

Op verschillende plekken zijn plannen voor de Flevolandse dijken in voorbereiding:

- Drontermeerdijk

Het project IJsseldelta-Zuid heeft als doel het bereiken van een waterstanddaling in de IJssel via het aanleggen van een bypass tussen de IJssel en het Drontermeer. De versterking van de Drontermeerdijk is één van de vier deelprojecten. In december is een bestuurlijke overeenkomst getekend door de provincie Overijssel, provincie Flevoland, Waterschap Zuiderzeeland en de minister. Het deelproject Drontermeerdijk wordt uitgevoerd door het waterschap.

- Almere Poort Kustzone

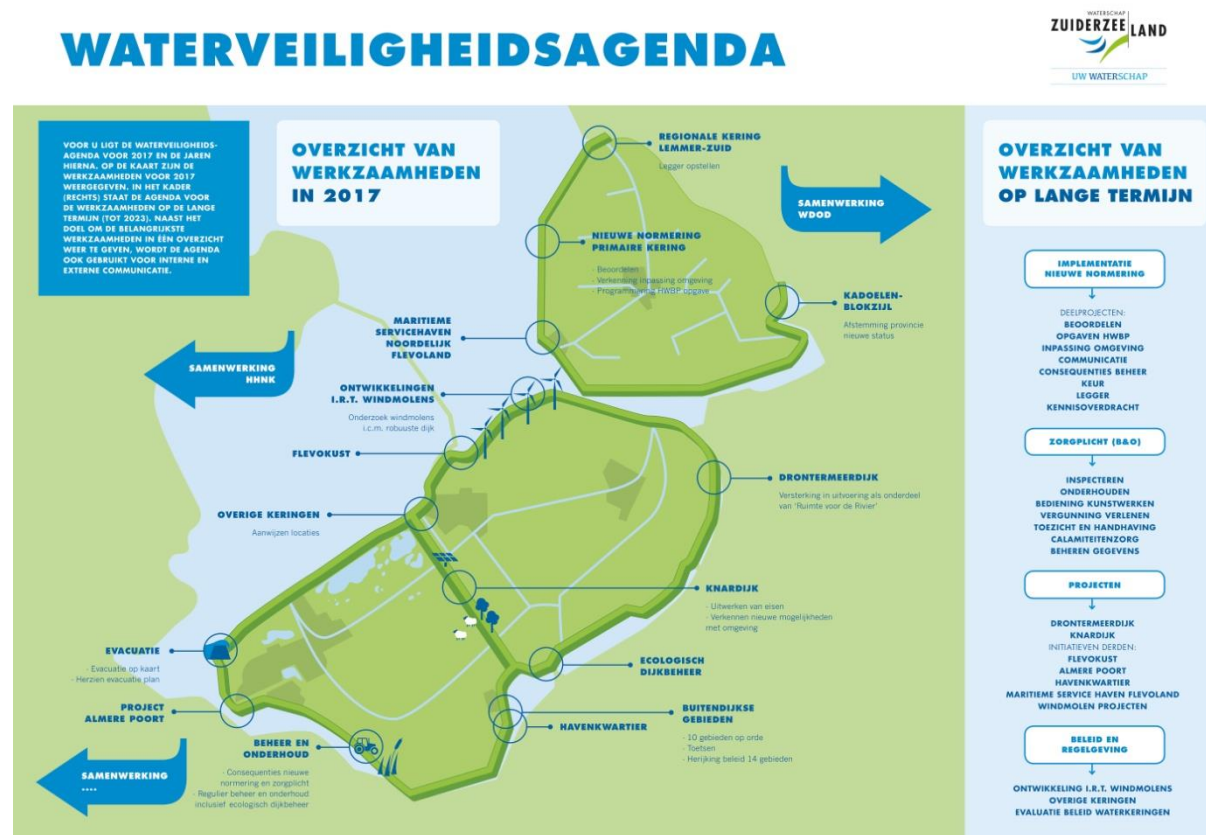
In Almere wordt gewerkt aan de ontwikkeling van Almere Duin. Voor deze gebiedsontwikkeling wordt de IJmeerdijk aangepast. Één derde deel van de dijk is inmiddels aangepast en wordt ingericht als duingebied. Momenteel worden plannen gemaakt voor het noordelijk deel (Stranddorp) en het zuidelijk deel van de dijk. Waterschap Zuiderzeeland werkt nauw samen met gemeente Almere, de projectontwikkelaar en Marina Muiderzand in de uitwerking.

- Maritieme Servicehaven Noordelijk Flevoland: samen optrekken

Er zijn plannen voor het realiseren van een Maritieme Servicehaven aan de Zuidermeerdijk ten zuiden van Urk. Het waterschap en de provincie hebben de mogelijkheden onderzocht om de servicehaven zodanig te ontwerpen dat wordt voldaan aan de nieuwe normen.

Waterveiligheid in beweging

De belangrijkste ontwikkelingen op het vlak van dijken zijn bij elkaar gebracht in een waterveiligheidsagenda. De waterveiligheidsagenda geeft inzicht in de activiteiten voor de korte (2017) en middellange termijn (2018-2022). Januari 2017 is deze aangeboden aan het bestuur.



Figuur 3 - Waterveiligheidsagenda

Een belangrijke ontwikkeling in Flevoland is de Nederlandse ambitie voor het opwekken van windenergie. Windmolens brengen ook risico's met zich mee voor de dijken. Vandaar dat de Keur en beleidsregel voor het plaatsen van windmolens zijn gewijzigd. Hiermee ontstaat een betere basis om de waterveiligheid bij de plaatsing van windmolens te borgen. Voor windmolens in combinatie met dijken worden wel mogelijkheden gezien. Vandaar dat besloten is deze mogelijkheden verder te onderzoeken.

Eilandgracht Zeewolde succesvol afgerond

Waterschap Zuiderzeeland heeft de afgelopen periode flink ingezet op het op orde brengen van de buitendijkse gebieden. In april is Parkhaven in Lelystad formeel overgedragen aan de Vereniging van Eigenaren. Hiermee zijn er acht gebieden op orde. Alleen de gebieden De Eemhof en Haven Zeewolde zijn nog niet gereed. Voor De Eemhof is de beoordeling afgerond, besluitvorming hierover moet nog plaatsvinden. Zeewolde is opgedeeld in vier deelgebieden. De werkzaamheden in het eerste deelgebied van Zeewolde (Eilandgracht) zijn afgerond. Ook de werkzaamheden aan het deelgebied Kop Noordereiland zijn in 2016 afgerond. Door een onvoorziene vergunningprocedure en door initiatieven die de bewoners hebben aangedragen is de uitvoering van de Rede en Pluuthaven vertraagd.

Waterschap Zuiderzeeland krijgt nieuwe regionale keringen:

- Met de inwerkingtreding van de Waterwet verliezen de waterkeringen tussen de Kadoelerkeersluis en Blokzijl de primaire status. Tot 1 januari 2019 geldt een overgangstermijn voor deze keringen. Waterschap en provincie zijn in gesprek over de nieuwe status en de norm.
- De provincie Friesland heeft een waterkering in Lemmer-Zuid aangewezen als regionale kering. In 2027 moet de regionale waterkering voldoen aan de gestelde norm. Waterschap Zuiderzeeland is hiervoor verantwoordelijk.

Nieuwe kansen voor Knardijk

Op advies van het waterschap heeft de provincie besloten de status van de Knardijk als regionale kering te laten vervallen. Dit biedt nieuwe kansen voor de inrichting van de Knardijk. Door middel van een maatschappelijk proces willen waterschap en provincie hier invulling aan geven. Waterschap Zuiderzeeland onderzoekt nog welke kaders nodig zijn om de vertragende werking van de dijk te borgen.

In het beheergebied van Waterschap Zuiderzeeland liggen verschillende kades. In sommige gevallen hebben deze een belangrijke functie in het voorkomen van wateroverlast. Voor drie kades wordt onderzocht of het wenselijk is om deze aan te wijzen als overige kering.

Beheer geprofessionaliseerd

Minimaal één keer per week inspecteren de opzichters alle primaire waterkeringen. Bij gemaal Lovink zijn verschillende wellen geconstateerd. Er was sprake van één zandmeevoerende wel. Door onbekende oorzaak is het meevoeren van zand gestopt. Door de provincie worden, in overleg met het waterschap, nog wel maatregelen getroffen om herhaling te voorkomen. De regionale keringen worden enkele keren per jaar geïnspecteerd.

Er is onderzoek uitgevoerd naar de mogelijkheden voor het bemesten van dijken met dierlijke mest. Besluitvorming hierover moet nog plaatsvinden. De onderhoudsmaatregelen die zijn uitgevoerd zijn volgens planning verlopen. Het gaat dan om het bijstorten van stortsteen, herzetten van dijkbekleding, onderhouden van drainage, maaien van de dijken, vernieuwen van afrasteringen en het ruimen van vuil na hoogwater. Daarnaast is het pad over de Westermeedijk (Noordoostpolder) beter toegankelijk gemaakt door de passage van de hevels te asfalteren. En er is een nieuw maaibestek opgesteld. In samenwerking met de provincie Flevoland en de gemeente Noordoostpolder is de aanleg van een beheer-/fietspad op de Zwartemeedijk verkend. Dit zal in 2017 tot een bestuursvoorstel leiden.

Dit jaar is een grote stap gezet in het verder professionaliseren van het beheer.

- Waterschap Zuiderzeeland heeft de overstap gemaakt naar digitale inspectie. Tijdens de voorjaarsinspectie is voor het eerst gebruik gemaakt van de app. Opzichters kunnen hierdoor overal actuele gegevens raadplegen en bijwerken, inclusief foto's.

- Het inspectieplan regionale keringen is vastgesteld. Vanaf nu is dit de standaard voor de inspectie van de regionale keringen.
- Waterschap Zuiderzeeland werkt toe naar de inrichting van het beheer volgens het 'Kader Zorgplicht Primaire Waterkeringen'. Dit jaar is hiervoor een plan van aanpak opgesteld. De Algemene Vergadering is hier in mei over geïnformeerd. De uitvoering is voortvarend opgepakt.

In 2016 is de pilot ecologisch dijkbeheer uitgebreid met een nieuw proefvak op de Knardijk ter hoogte van de Vogelweg. Bij de monitoring van het bestaande proefvak op de Knardijk nabij gemaal Lovink is bijenorchis aangetroffen. De aanwezigheid van deze soort is een indicator voor bijzondere ecologische waarden.

Overzicht van de in het boekjaar afgeronde maatregelen

- In 2016 wordt aan de Algemene Vergadering de waterveiligheidsagenda met de opgaven voor de korte en middenlange termijn aangeboden.
- In aanloop naar een provinciaal besluit over de Knardijk in 2018 voeren waterschap en provincie in 2016 een onderzoek uit naar nut en noodzaak van de kerende functie van de Knardijk in het licht van de nieuwe normering.

2.3. WAT HEEFT HET GEKOST?

Subprogramma	Primitieve begroting 2016	Bijgestelde begroting 2016	Realisatie 2016	Realisatie 2015
bedragen x € 1.000.000				
Veilige omgeving om te wonen, werken en recreëren	7,1	7,1	6,9	6,9
Totaal programmalasten	7,1	7,1	6,9	6,9

3. Programma Voldoende Water



3.1. WAT HEBBEN WE BEREIKT?

Het waterschap heeft een groot stelsel van watergangen, kunstwerken en gemalen om het waterpeil in het beheergebied te beheersen. Hiermee beperkt het waterschap de kans op wateroverlast en kan het ontstaan van watertekorten worden voorkomen. In totaal gaat het om 1360 km watergang, circa 1000 kunstwerken en zeven hoofdgemalen. Beheer en onderhoud van het watersysteem is een essentiële taak van het waterschap. Daardoor houden de inwoners van Flevoland droge voeten en kan iedereen altijd beschikken over voldoende water van de juiste kwaliteit. Daarnaast draagt open water bij aan de ruimtelijke kwaliteit in stedelijk en landelijk gebied en maakt het allerlei vormen van recreatie mogelijk.

Het watersysteem is zo ontworpen dat het onder normale omstandigheden en in natte perioden de neerslag probleemloos kan opvangen en afvoeren. Door bodemdaling en klimaatverandering ontstaan nieuwe knelpunten, die vaak gezamenlijk met andere partijen moeten worden opgelost. Ook zet het waterschap bij het oplossen van de knelpunten in op innovatieve oplossingen.

3.2. WAT HEBBEN WE GEDAAN?

3.2.1 Watersysteem op orde en waterpeil juist ingesteld

Beheer en onderhoud beter door innovatie en interactie

De landelijke norm 'bestrijdingsresultaat afdoende' voor het aantal gevangen muskusratten per km watergang is dit jaar gehaald. Het totale beheergebied is daarmee op orde. Een deel van Lelystad is onderdeel van de landelijke Veldproef muskusratten. Na afloop van de proef (begin 2017) wordt ook in dit deelgebied de populatie weer onder de norm gebracht. Een innovatie bij muskusrattenbeheer is het gebruik van vangmiddelen die zijn aangesloten op mobiele netwerken'. De muskusrattenvallen geven een signaal af op het moment dat ze dichtslaan. Beheerders hoeven dan alleen die vallen te controleren waarvan zij op hun web-applicatie hebben doorgekregen dat ze dichtgeslagen zijn. Het is nu al duidelijk dat deze ontwikkeling de efficiëntie van het muskusrattenbeheer flink gaat vergroten.

Hoopgevend is dat de populatie muskusratten in de Noordoostpolder in 2016 ook onder controle is.

Naast onze eigen inspanning wordt dit mede veroorzaakt doordat in aangrenzende waterschappen het muskusrattenbeheer is verbeterd. Daardoor is de instroom van dieren naar ons beheergebied verminderd. Voor de gemalen was 2016 een jaar met weinig bijzonderheden. Door een goed functionerend bemalingsregime zijn er geen peiloverschrijdingen geweest.

Bij het uitvoeren van onze taken vinden we het belangrijk dat belanghebbenden hun inbreng kunnen leveren. Zij worden dan ook actief betrokken. Een voorbeeld hiervan is de herziening van de peilbesluiten rond de Hoge Vaart. Via een [interactieve kaart](#) zijn ervaringen uit het gebied opgehaald. Deze zijn besproken in een bijeenkomst met inwoners om meer inzicht te krijgen in wat er speelt. Hieruit is het beeld naar voren gekomen dat een groot deel van het gebied goed functioneert, maar dat er vooral rond de Zuidlob problemen worden ervaren met hoge grondwaterstanden en kwel. Ook bij reguliere beheer en onderhoudstaken is het waterschap in gesprek met inwoners en gebiedspartners. Veel van deze contacten lopen via de opzichters, zij zijn de ogen en oren in het gebied. Veel knelpunten die door belanghebbenden worden ervaren kunnen de opzichters met kleine ingrepen verhelpen. Ook in de planvorming worden belanghebbenden benaderd, zodat zij vroegtijdig hun inbreng kunnen leveren.



We gaan voor energieneutrale polderbemaling

Het waterschap is continue op zoek naar mogelijkheden om het beheer en onderhoud van het watersysteem op een duurzame manier uit te voeren. In september heeft de Algemene Vergadering het masterplan Duurzame Energie vastgesteld. Daarin staan onder andere maatregelen om het energieverbruik van gemalen te verminderen en te verduurzamen:

1. het uitvoeren van drie projecten waarmee zonne-energie wordt opgewekt bij de gemalen Lovink, De Blocq van Kuffeler en Wortman;
2. het beperken en automatiseren van de waterinlaat.

Met het uitvoeren van deze projecten bespaart het waterschap 2,4% van het energieverbruik van de bemaling. Naast zonne-energieprojecten zijn er ook onderzoeken en businesscases gestart naar het gebruik van windenergie en warmte/koudewinning bij gemaal Vissering. Voor het duurzame project bij Vissering wordt een samenwerkingsovereenkomst opgesteld met gemeente Urk, bedrijven en energieleveranciers.

Op initiatief van Zuiderzeeland zijn zes waterschappen, diverse kennis -en onderzoeksinstituten en bedrijven samen gestart met het project 'slim malen'. Er wordt met deze omgevingspartners actief gezocht naar maatregelen om de gemalen slimmer en energiezuiniger te maken. Zo kunnen kosten worden bespaard door gemalen anders te laten draaien, als het stroomtarief gunstig is, of als er veel duurzaam opgewekte energie beschikbaar is.

Grondwaterbeheer bij Zuiderzeeland in goede handen

Het waterschap heeft in een brede samenwerking het grondwatermodel AZURE ontwikkeld. Betrokken partijen zijn diverse overheden, kennisinstellingen en marktpartijen. Het model draagt bij aan een verdere professionalisering van het grondwaterbeheer. Het model werkt met open data en is vrij beschikbaar voor iedereen die wil rekenen aan grondwater in ons beheergebied.

Het reguleren van grondwateronttrekkingen is sinds 2009 een wettelijke taak voor het waterschap. De vergunningverlening is goed op orde. Om ook goed om te kunnen gaan met toekomstige ontwikkelingen is gewerkt aan een toetsingskader voor de grotere onttrekkingen. Komend jaar wordt voor het eerst met dit nieuwe kader gewerkt.

Belevingswaarde vergroot van polder, dijk en water

Het waterschap heeft dit jaar voor vijf particuliere initiatieven een bijdrage geleverd vanuit het [Dijk & Waterfonds](#). Een van die initiatieven is Pier + Horizon. Dit initiatief is op 7 oktober 2016 geopend.



Ook vindt het waterschap cultuurhistorie belangrijk. Het waterschap heeft voor het beheer en onderhoud van zijn cultuurhistorische objecten bedacht hoe het hiermee om wil gaan. Uitgangspunt hierbij is om cultuurhistorisch waardevolle objecten zo veel mogelijk te behouden. Met gebiedspartners wordt gezocht naar kansen om het watererfgoed te koppelen aan het verhaal en de historie van de polder. Hiervoor heeft de Rijksdienst voor Cultureel Erfgoed subsidie beschikbaar gesteld.

3.2.2 De kans op wateroverlast in het beheergebied is beperkt

Goed bodembeheer belangrijk voor waterberging en bodemdaling

Via meerdere sporen zet het waterschap zich in voor het thema bodem. Dit doet het waterschap in nauwe samenwerking met betrokken partijen.

In de eerste plaats is onder de vlag van het Actieplan Bodem en Water, in samenwerking met LTO, provincie, een kennisinstelling en enkele agrariërs, een Flevolandse pilot van Spaarwater van start gegaan. De pilot richt zich op het afremmen van bodemdaling via innovatieve drainagesystemen en behoud van zoetwater. Op een perceel in Zuidelijk Flevoland zijn voor de eerste testlocatie drainagebuizen aangelegd. Komend voorjaar gaat de schop in de grond op een tweede testlocatie in de Noordoostpolder om het effect op bodemdaling te kunnen volgen.

Voor de langere termijn zetten de overheden in op bewustwording bij agrariërs en grondeigenaren over bodemdaling en transitie van grondgebruik. De samenwerking met provincie en gemeente Noordoostpolder is hiervoor dit jaar verstevigd. Er is een gezamenlijke aanpak ontwikkeld om de bewustwording van bodemdaling bij betrokkenen onder de aandacht te brengen. De focus van de aanpak is dat overheden en agrariërs gezamenlijk naar oplossingen zoeken.

Een ander mooi resultaat is dat er binnen het Actieplan Bodem en Water meer aandacht is gekomen voor bodemkwaliteit in Flevoland. Een voorbeeld binnen het Actieplan is het project "zicht op bodemstructuur" waarin groepen agrariërs worden begeleid bij het beoordelen van de bodemkwaliteit. Ook kennis- en onderwijsinstellingen zijn hun aandacht gaan richten op het belang van een goede bodemkwaliteit in relatie tot waterberging. Daarnaast zijn voor het Actieplan ook stappen gezet om het netwerk te verbreden. Zo is Waterschap Zuiderzeeland in gesprek met het Rijksvastgoedbedrijf en zijn de eerste contacten gelegd met de ketenpartners van de agrariërs. Onder het programma 'Schoon water' wordt verder ingegaan op het Actieplan Bodem en Water.

Naast deze intensieve samenwerkingsprojecten met diverse partijen is het waterschap ook aan de slag met diverse studies om het gedrag van het watersysteem beter te begrijpen. De eerste deelverkenning hiervoor is afgerond. Dit heeft geresulteerd in meer kennis over onder andere de oorzaken van het ontstaan van hoge waterstanden in het watersysteem in de polder.

3.2.3 De kans op watertekort in het beheergebied is beperkt

Meer met minder water

Het waterschap is gestart met het ontwikkelen van een nieuwe strategie over hoe om te gaan met vraag en aanbod van zoetwater in de toekomst. Het doel van het nieuwe beleid is ten eerste duidelijkheid geven aan gebruikers over de beschikbaarheid van zoetwater. Ten tweede wil het waterschap de inlaat vanuit omliggende rijkswateren optimaliseren. Dit betekent ook dat we minder water uitmalen. Daarmee geeft het waterschap invulling aan zijn energieambitie om het energieverbruik bij de gemalen te verminderen.



Ook zet het waterschap zich daarmee in voor de landelijke Deltabeslissing Zoetwater om zuinig om te gaan met zoetwater. Een aantal optimalisaties in het watersysteem is al uitgevoerd. We beschikken over een steeds uitgebreider meetnet voor waterstanden en zoutconcentraties. Daarmee kan steeds beter worden gestuurd op waterkwaliteit (zoutconcentraties) van beregeningswater en kan het binnenlaten van gebiedsvreemd water worden beperkt.

Overzicht van de in het boekjaar afgeronde maatregelen

- In 2016 verkent het waterschap mogelijkheden om het energieverbruik van de gemalen te verlagen en/of te verduurzamen.
- In 2016 ontwikkelt het waterschap een operationeel kader voor het beheer en onderhoud van zijn cultuurhistorische objecten.
- Het waterschap verkent in 2016 mogelijkheden om de knelpunten voor wateroverlast te beperken door water in hogere delen van het peilvak vast te houden.
- Het waterschap verkent in 2016 de mogelijkheden om de inlaat van water vanuit omliggende rijkswateren te optimaliseren, onder meer door het intern verdelen en vasthouden van water.

3.3. WAT HEEFT HET GEKOST?

Omschrijving	Primitieve begroting 2016	Bijgestelde begroting 2016	Realisatie 2016	Realisatie 2015
bedragen x € 1.000.000				
Watersysteem op orde en waterpeil juist ingesteld	19,4	20,2	19,7	20,8
De kans op wateroverlast in het beheergebied is beperkt	0,5	0,4	0,4	0,4
De kans op watertekort in het beheergebied is beperkt	0,2	0,2	0,2	0
Totaal programmalasten	20,1	20,8	20,3	21,2

4. Programma Schoon Water



4.1. WAT HEBBEN WE BEREIKT?

Een goede waterkwaliteit draagt bij aan een prettige leefomgeving. Goede leef-, verblijf- en voortplantingsmogelijkheden voor de flora en fauna in de oppervlaktewateren in ons beheergebied zijn belangrijk voor een goede waterkwaliteit.

Het waterschap heeft dit jaar circa dertien kilometer duurzame en natuurvriendelijke oevers aangelegd, werkte aan het weghalen van barrières voor vis, waaronder aal, en verkende andere maaimethodes. Verder faciliteerde het waterschap agrarische activiteiten in het kader van het Actieplan Bodem en Water en ondersteunde het een onderzoek naar medicijnresten.

De zorg voor het zuiveren van afvalwater van huishoudens is van belang voor de volksgezondheid en voor de waterkwaliteit. Het waterschap transporteert en zuivert afvalwater en beheert de rioolgemalen, persleidingen en zuiveringsinstallaties om de waterkwaliteit en volksgezondheid te borgen. Het waterschap heeft daarom dit jaar niet alleen het reguliere waterschapswerk gedaan, maar ook diverse onderzoeken uitgevoerd naar bijvoorbeeld de kwaliteit van afstromend regenwater, Ephyra, Intelligent Pigging en Torwash. Dit om te zorgen dat volksgezondheid en waterkwaliteit voor nu en in de toekomst geborgd blijven voor een acceptabele prijs.

4.2. WAT HEBBEN WE GEDAAN?

4.2.1 Goede kansen voor flora en fauna

Op koers met aanleg duurzame oevers

De belangrijkste maatregelen om aan de Kaderrichtlijn Water te voldoen zijn de aanleg van vispassages en de realisatie van duurzame oevers. Vergeleken met de versnelde aanleg van duurzame oevers in de periode 2010-2015 is 2016 een relatief rustig jaar geweest. In 2016 is 13 kilometer duurzame en natuurvriendelijke oevers gerealiseerd. Inmiddels is in vier van de acht waterlichamen de opgave van 40% duurzame en natuurvriendelijke oevers gerealiseerd. De planning is erop gericht om in de periode 2017 - 2021 nog eens 115 kilometer duurzame oever aan te leggen. Daarmee is in 2021 langs alle KRW-waterlichamen, 'tochten', minimaal 40% duurzame en natuurvriendelijke oevers aangelegd. Gebleken is dat de uitgaven voor de aanleg van duurzame oevers dit jaar hoger zijn uitgevallen dan begroot. Dit kwam enerzijds door nakomende

kosten van de aanleg van 2015 en anderzijds door hogere gemiddelde kosten per meter.

Tabel 2 - Voortgang KRW doelen oevers

VOORTGANG KRW DOELEN OEVERS

Gerealiseerd	Lengte oever in waterlichaam (km)	KRW-proof tot planperiode (km)	Realisatie 2016 - 2021 (km)	Totaal gerealiseerd
Tochten ABC1	72	32	2	34 47,30%
Tochten ABC2	136	57	0	57 41,60%
Tochten DE	144	51	0	51 35,60%
Tochten FGIK	241	82	0	82 33,90%
Tochten H	139	51	0	51 37,00%
Tochten hoge afdeling NOP	117	52	2	53 45,50%
Tochten J	143	49	1	50 34,90%
Tochten lage afdeling NOP	471	209	10	219 46,40%
Totale beheergebied	1.463	583	14	597

Met beroepsvissers zijn afspraken gemaakt over verduurzaming van het aalbeheer. Deze zijn op Nederlandse schaal vastgelegd in een aalbeheerplan. Concrete stappen in dit plan zijn:

- registratie van de vangstgegevens van de beroepsvissers;
- een evaluatie omstreeks 2022 (afhankelijk van de praktische invulling van de KRW monitoringscyclus).
- uitzetten van de glasaal op locaties die de glasaal van nature onvoldoende kan bereiken.

Sommige niet-inheemse waterplanten en -dieren zijn ongewenst omdat ze inheemse soorten verdringen. In de zomer van 2016 heeft Waterschap Zuiderzeeland actief gecommuniceerd over het verwijderen van niet-inheemse waterplanten (grote waternavel) in Lelystad.



Normen stedelijke en natuurwateren worden helder

Het waterschap heeft doelen afgeleid voor het stedelijke water van Zeewolde en zes wateren van natuurpartners. De overige circa 45 niet-KRW-wateren volgen de komende jaren. Voor 2017 staat het formuleren van doelen voor acht niet-KRW-wateren op de planning. Omstreeks 2020 worden alle doelen in perspectief geplaatst alvorens ze definitief door de provincie Flevoland worden vastgesteld.

Voordelen door innovatieve maai- en verzamelboot

Het NIOO-Wageningen en Waterschap Zuiderzeeland onderzochten de effecten op de waterkwaliteit van een traditionele maaiboot versus een innovatief aangedreven maai-opruimboot. Het onderzoek toont aan dat de maai-opruimboot een aantal voordelen heeft voor de waterkwaliteit. Een gedegen kostenvergelijking tussen de twee maaiboten kan nog niet worden gemaakt, omdat er nog te weinig ervaring is opgedaan. Het waterschap gaat de komende tijd na of deze maaiboot ook in de toekomst kan worden ingezet.

4.2.2 Goede oppervlaktewaterkwaliteit

Antibioticaresistentie in beeld

Het waterschap heeft meegewerkt aan het onderzoek van het RIVM, Stowa en de Universiteit van Utrecht naar de verspreiding van antibioticaresistente bacteriën in oppervlaktewater. Circa de helft van alle metingen vond plaats in het beheergebied van het waterschap. Eind dit jaar (2017) verwacht het RIVM de resultaten van het onderzoek te publiceren. Verder voerde het waterschap een onderzoek uit naar het vóórkomen van medicijnresten in het effluent van iba's. De onderzoeksresultaten worden dit jaar (2017) verwacht. Ook was en is het waterschap betrokken bij een landelijke hotspotanalyse naar medicijnresten. Daarnaast heeft het waterschap in 2016 een start gemaakt met een nader onderzoek naar mest als bron van diergeneesmiddelen.

Het waterschap participeerde in 2016 samen met andere waterschappen en kennisinstituten in een wetenschappelijk onderzoekstraject van de Wageningen University naar monitoring van microplastics en het inschatten van risico's. Samen met de gemeenten Lelystad en Zeewolde is op basisscholen de jeugd bewust gemaakt van het plasticafvalprobleem.

Actieplan Bodem en Water breidt zich uit

Het Actieplan Bodem en Water is geëvalueerd. Met de ABW-activiteiten zijn veel agrariërs bereikt, er zijn flinke stappen gezet in de naamsbekendheid en het ABW heeft bijgedragen aan kennis over het belang van schoon water en een gezonde bodem en daarmee bewustwording onder agrariërs. Het effect van het actieplan op de agrarische bedrijfsvoering is onvoldoende in beeld. Het waterschap gaat samen met de sector na hoe de effecten in beeld kunnen worden gebracht.

In 2016 zijn veel activiteiten uitgevoerd, als voorbeeld:

- jaarlijkse bijeenkomst voor agrarische sectoren en leveranciers van gewasbeschermingsmiddelen in Flevoland;
- gastcolleges, presentaties, demonstratiebijeenkomsten en kennisnetwerkdagen over vermindering van emissies van gewasbeschermingsmiddelen en nutriënten;
- akkerranden langs oppervlaktewater;
- gebiedsgerichte monitoring in het glastuinbouwgebied van Almere;
- communicatie over deze activiteiten via agrarische nieuwsbrieven.

2016 is een meetjaar geweest voor het project 'Spaarwater' waarin op meerdere landbouwpercelen de dynamiek van bodemvocht, bodemtemperatuur en grondwaterstanden is gemeten.

Adviseurs van gewasbeschermingsmiddelen hebben in het kader van Actieplan Bodem en Water in totaal 130 erfemissiescans op voornamelijk akkerbouwbedrijven uitgevoerd. Het project 'Schoon erf, schone sloot' is in Flevoland gestart bij negen bloembollentelers. Komend najaar (2017) gaat het waterschap bemonsteringen uitvoeren om na te gaan welk effect de maatregelen hebben op de waterkwaliteit.

Het project 'Innovatie, voorlichting en demonstratie kuubskistenreiniging' is gestart. Doel is een zo volledig mogelijk hergebruik van het afvalwater. Daarnaast hebben ruim 100 Flevolandse agrariërs een saneringsplan bij het waterschap ingediend, waarin zij hebben aangegeven hoe in 2017 deze afvalwaterlozing in oppervlaktewater zal worden beëindigd.

Voor biomassa is het besluit genomen om het mogelijk te maken dat agrariërs taluds van watergangen maaien en het maaisel verwerken in de bodem. Hierdoor verbetert de bodemstructuur. De verdere uitwerking vindt plaats in 2017.

Op steeds meer plekken zwemwater

In 2016 is de waterkwaliteit van alle negen zwemwaterlocaties en van drie potentiële zwemwaterlocaties onderzocht. Alleen de locatie Netl Park kreeg de status 'slecht', alle andere zwemwateren kregen een positief advies. Blauwalg is geen officiële zwemwaterparameter, maar toch kreeg het Bovenwater een negatief zwemadvies vanwege blauwalg. In het geval er problemen zijn met de zwemwaterkwaliteit zet het waterschap in op verbeteren van de zwemwaterkwaliteit door middel van onderzoek en advisering.

Van de drie potentiële zwemwaterlocaties is de Wellerwaard aangewezen als officiële zwemwaterlocatie. Over de andere twee potentiële zwemwaterlocaties (Belevenissenbos bij Lelystad en Flevonice bij Biddinghuizen) vinden nog gesprekken plaats.

4.2.3 Robuust afvalwatersysteem, doelmatig beheerd en duurzaam ingericht

Kennis en samenwerking maken het afvalwatersysteem sterk

Het verbeteren van het afvalwatersysteem is een continu proces. Ook in 2016 is daar hard aan gewerkt. Onderzoek naar regenwater in Zeewolde en Almere wijst uit dat afstromend regenwater over het algemeen redelijk schoon is. Wel zijn maatregelen nodig om het voldoende schoon te krijgen. Samen met gemeentes hebben we gezocht naar verbetering van afstemming van taken. Het Waterplan Almere en de evaluatie van de OAS Noordelijk Flevoland zijn daar voorbeelden van.

In 2016 is het regenwaterproject bedrijventerrein Trekkersveld (Zeewolde) afgerond. Het onderzoek laat zien dat het zuiveringsrendement van het helofytenveld voor veel stoffen in afstromend regenwater hoog is. Het helofytenveld zuivert het afstromend regenwater voldoende. In vervolgonderzoek wordt uitgezocht op welke manier het helofytenveld Trekkersveld het meest efficiënt kan worden ingezet. Daarnaast worden de resultaten van dit onderzoek gebruikt voor het opstellen van nieuw hemelwaterbeleid.

In voorgaande jaren zijn optimalisatiestudies voor de zuiveringen uitgevoerd, onder andere om er voor te zorgen dat er zo weinig mogelijk schoon regenwater onnodig naar de zuivering gaat. De gemeente Noordoostpolder en het waterschap hebben de bestaande optimalisatiestudie geëvalueerd. Het merendeel van de doelen is gehaald. Vervolgstep is om samen met de gemeente Noordoostpolder een tweede generatie optimalisatiestudie te maken, een gezamenlijk afvalwaterketenplan. Aan de afspraken met de gemeente Urk is verder invulling gegeven. De capaciteit van gemaal Urk-kern is verhoogd en het waterschap bereidt de renovatie van twee gemeentelijke rioolgemaal voor en begeleidt de uitvoering ervan.

Beste zuiveraar tegen redelijke kosten!

Ook dit jaar zijn storingen, breuken en problemen met vet en vochtige doekjes aan de orde geweest. Uit de Bedrijfsvergelijking Zuiveringsbeheer (Benchmark) 2015 is gebleken dat Waterschap Zuiderzeeland wederom het waterschap is met het hoogste zuiveringsrendement, het laagste energieverbruik voor een gemiddelde prijs. Een prestatie waar we trots op zijn.

Veel zaken zijn opgepakt. De beluchting van Almere is vervangen, de slibeindverwerking is voor vijf jaar zeker gesteld tegen gelijkblijvende kosten. De directe kosten zijn verder gedaald. Er is verder gewerkt aan een beheerplan voor rioolgemaal en persleidingen. De risico's worden duidelijk. De preventieve en correctieve maatregelen kunnen beter gepland worden. Een onderdeel van het assetmanagement waar Zuiderzeeland continu mee bezig is. Ook de ontwikkeling van een inspectierobot voor persleidingen (Intelligent Pig) draagt bij aan een beter assetmanagement.

Door innovatie lagere kosten!

Duurzamer, doelmatiger, efficiënter, daar wordt aan gewerkt. Dat gebeurt samen met andere waterschappen, kennisinstituten en commerciële partijen. Dit alles om ook in de toekomst de zuiveringsresultaten hoog te houden en de kosten laag. Het masterplan Duurzame Energie en het masterplan Grondstoffen leunen beide zwaar op de uitkomsten van bijvoorbeeld Torwash en het celluloseproject.

Voor het project Ephyra op AWZI Tollebeek (innovatieve slibvergisting) is in het voorjaar een definitief ontwerp opgesteld. De Algemene Vergadering heeft ingestemd met de uitvoering. Naar verwachting wordt de bouw afgerond eind 2017. Dan is Zuiderzeeland in staat het slibvolume aanmerkelijk te verminderen en meer duurzame energie te produceren. Naar verwachting is de AWZI Tollebeek dan energieneutraal.

Voor het project Torwash (innovatieve slibontwatering) zijn de testen op laboratoriumschaal afgerond. Ook de aanvullende testen voor een subsidieaanvraag zijn uitgevoerd op AWZI Almere. Deze techniek zorgt ervoor dat de ontwateringsgraad van het slib enorm verhoogd wordt en er extra biogas kan worden geproduceerd en fosfaat kan worden teruggewonnen. Na toekenning van de subsidie wordt een pilot op de zuivering Almere gestart.

Ook het celluloseproject bevindt zich in de onderzoeksfase. Het is een innovatief project, waarbij de zuiveringen van Zeewolde, Almere en Lelystad betrokken zijn. Het komt erop neer dat wc-papier gefilterd wordt uit het afvalwater. Positief effect hiervan is dat er minder slib ontstaat, minder energie nodig is en meer capaciteit op de zuivering ontstaat. Ook hier worden de landelijke ontwikkelingen meegenomen, o.a. voor het zoeken van een bestemming voor het teruggewonnen zeefgoed: cellulose.

Overzicht van de in het boekjaar afgeronde maatregelen

- Het waterschap onderzoekt voor 2017 samen met de beroepsvisserij hoe de aalvisserij in het beheergebied te verduurzamen is. In overleg met de sector worden de noodzakelijke maatregelen uitgevoerd.
- Waterschap Zuiderzeeland evalueert in 2016, samen met zijn partners, de sectorale aanpak Actieplan Bodem en Water Flevoland.

4.3. WAT HEEFT HET GEKOST?

Omschrijving	Primitieve begroting 2016	Bijgestelde begroting 2016	Realisatie 2016	Realisatie 2015
bedragen x € 1.000.000				
Goede kansen voor flora en fauna	0,6	0,6	0,6	0,6
Goede oppervlaktewaterkwaliteit	1,6	1,5	1,5	1,6
Robuust afvalwatersysteem, doelmatig beheerd en duurzaam ingericht	18,9	18,8	18,5	18,9
Totaal programmalasten	21,1	20,9	20,6	21,1

5. Verplichte Paragrafen



5.1 INLEIDING

Het Waterschapsbesluit bepaalt dat in de jaarstukken paragrafen worden opgenomen, waarin op de beleidslijnen wordt verantwoord zoals vastgelegd in de programmabegroting. Tevens worden de opbrengsten van de waterschapsbelastingen verantwoord. Doel van de paragrafen is dat onderwerpen die versnipperd in de jaarstukken staan worden gebundeld in een kort overzicht, waardoor de Algemene Vergadering voldoende inzicht krijgt.

De paragrafen geven een dwarsdoorsnede van de jaarstukken. Met de genoemde onderwerpen is vrijwel altijd een groot financieel belang gediend. De paragrafen geven daardoor extra informatie voor de beoordeling van de financiële positie op de korte en langere termijn.

Het Waterschapsbesluit schrijft de volgende paragrafen voor:

- Bedrijfsvoering
- Ontwikkelingen sinds het vorige begrotingsjaar
- Incidentele baten en lasten
- Onttrekkingen aan bestemmingsreserves en voorzieningen
- Waterschapsbelastingen
- Weerstandsvermogen
- Financiering
- Verbonden partijen
- EMU-saldo
- Topinkomens

5.2 BEDRIJFSVOERING

Het beleid, de activiteiten en de daarmee gemoeid zijnde lasten van de bedrijfsvoering van Waterschap Zuiderzeeland zijn opgenomen in het programma Algemeen.

5.3 ONTWIKKELINGEN SINDE HET VORIGE BEGROTINGSJAAR

In de paragraaf betreffende de ontwikkelingen sinds het vorige begrotingsjaar kan worden ingegaan op externe en interne ontwikkelingen die zich sinds het vaststellen van de vorige begroting en de behandeling van de meerjarenraming hebben voorgedaan. Bovendien kunnen

afwijkingen van de uitgangspunten en grondslagen, zoals deze voor de vorige begroting en de meerjarenraming zijn gehanteerd, en belangrijke afwijkingen in de cijfers van de meerjarenraming in deze paragraaf nader worden toegelicht.

Bij Waterschap Zuiderzeeland is ervoor gekozen om de algemene ontwikkelingen van het afgelopen jaar in de inleiding van het jaarverslag op te nemen en de programmaspecifieke ontwikkelingen mee te nemen in de programmaverantwoording.

5.4 INCIDENTELE BATEN EN LASTEN

De paragraaf betreffende de incidentele baten en lasten bevat een overzicht van de baten en lasten die als eenmalig moeten worden beschouwd ten opzichte van voorgaande en komende begrotingsjaren. De jaarrekening 2016 bevat geen baten en lasten die zich gedurende maximaal drie jaar voordoen en derhalve als incidenteel kunnen worden bestempeld.

5.5 ONTTREKKINGEN AAN VOORZIENINGEN EN BESTEMMINGSRESERVES

In de paragraaf betreffende de onttrekkingen aan voorzieningen en bestemmingsreserves wordt ingegaan op de bedragen die rechtstreeks uit voorzieningen worden onttrokken, alsmede op het beroep dat op de bestemmingsreserves is gedaan. Conform het vastgestelde beleid zullen, voordat gelden kunnen worden onttrokken uit bestemmingsreserves, voorstellen daartoe worden gedaan aan de Algemene Vergadering. Pas na vaststelling van deze voorstellen kunnen gelden uit de bestemmingsreserves worden onttrokken. Een overzicht met de onttrekkingen uit voorzieningen en bestemmingsreserves is opgenomen in de toelichting op de balans.

5.6 WATERSCHAPSBELASTINGEN

Anders dan gemeenten en provincies ontvangen waterschappen geen bijdrage van het Rijk voor de bekostiging van hun taken. Waterschappen bekostigen hun taken door het heffen van belastingen: de watersysteemheffing en de zuiveringsheffing.

In de onderstaande tabellen worden de geprognosticeerde en gerealiseerde belastingopbrengsten weergegeven.

De aanslagoplegging en invordering van de waterschapsbelastingen geschiedt door het Gemeenschappelijk Belastingkantoor Lococensus Tricijn (GBLT). De gerealiseerde belastingopbrengsten zijn ontleend aan het jaaroverzicht belastingopbrengsten 2016, dat is opgesteld door GBLT. De controle op de juistheid en volledigheid van de belastingopbrengsten maakt onderdeel uit van het controleprogramma van de accountant van GBLT.

Overzicht belastingen, per kostendrager (bedragen x € 1.000.000)

Taak	Primitieve begroting 2016	Bijgestelde begroting 2016	Realisatie 2016	Realisatie 2015
Watersysteemtaak	41,8	41,2	41,1	41,5
Zuiveringstaak	27,3	26,8	27,8	27,2
Totaal	69,1	68,0	68,9	68,7

Overzicht belastingen, onderdeel watersysteemheffing (bedragen x € 1.000.000)

Watersysteemheffing	Primitieve begroting 2016	Bijgestelde begroting 2016	Realisatie 2016	Realisatie 2015
Watersysteemheffing ingezetenen	10,8	10,7	10,9	10,7
Watersysteemheffing gebouwd	21,1	21,0	21,0	20,9
Watersysteemheffing ongebouwd	8,0	8,0	7,9	7,9
Watersysteemheffing wegen	0,8	0,8	0,9	0,9
Watersysteemheffing natuur	0,9	0,9	0,9	0,9
Verontreinigingsheffing	0,8	0,8	0,7	0,9
Watersysteemheffing vorige jaren	-	- 0,5	- 1,0	- 0,1
Subtotaal watersysteemheffing	42,4	41,7	41,3	42,1

De gerealiseerde watersysteemheffing van het aanslagjaar 2016 is nagenoeg gelijk aan de begrote heffing.

Het gerealiseerde bedrag over voorgaande jaren laat wel een negatief saldo zien. Dit komt voor het grootste deel door de afwikkeling van de natuurbezwaren. De hiervoor getroffen voorziening van € 0,4 miljoen is niet in het bovenstaande overzicht meegenomen. Wanneer we deze voorziening wel meenemen in de realisatie van de watersysteemheffing van de vorige jaren, dan wordt de realisatie van de vorige jaren € 0,6 miljoen negatief.

Overzicht belastingen, onderdeel zuiveringsheffing (bedragen x € 1.000.000)

Zuiveringsheffing	Primitieve begroting 2016	Bijgestelde begroting 2016	Realisatie 2016	Realisatie 2015
Zuiveringsheffing huishoudens	21,8	21,7	21,9	21,9
Zuiveringsheffing bedrijven	6,5	6,5	6,7	6,6
Zuiveringsheffing vorige jaren	-	- 0,3	0,4	- 0,1
Subtotaal zuiveringsheffing	28,3	27,9	29,0	28,4

Zowel de gerealiseerde zuiveringsheffing van het aanslagjaar 2016 als de zuiveringsheffing van vorige jaren is hoger dan de begrote heffing.

Door een nieuwe manier van bestandsvergelijking is het gelukt om een juist en volledig beeld te krijgen van aanslagplichtigen. Hierbij zijn door GBLT voor de zuiveringsheffing huishoudens alle basisregistraties van de gemeenten vergeleken met de eigen bestanden, waarbij op subjectniveau in beeld is gebracht of deze belastingplichtig is.

Bij de zuiveringsheffing bedrijfsruimten zijn met behulp van een koppeling met het bestand van de Kamer van Koophandel (KvK) alle objecten met een registratie leegstand gecontroleerd. Dit heeft geresulteerd in een meeropbrengst ten opzichte van eerder afgegeven prognoses.

Overzicht belastingen, onderdeel kwijtschelding (bedragen x € 1.000.000)

Kwijtschelding	Primitieve begroting 2016	Bijgestelde begroting 2016	Realisatie 2016	Realisatie 2015
Watersysteemheffing ingezetenen	- 0,6	- 0,6	- 0,6	- 0,6
Zuiveringsheffing huishoudens	- 1,0	- 1,0	- 1,2	- 1,2
Subtotaal kwijtschelding	- 1,6	- 1,6	- 1,8	- 1,8

De gerealiseerde kwijtschelding is hoger dan de begrote kwijtschelding. In totaliteit wordt bij de jaarcijfers 2016 het geprognosticeerde bedrag met € 184.932 overschreden. Dit is vooral het gevolg van het uitvoeren van dwanginvorderingswerkzaamheden voor oudere belastingjaren, waardoor het aantal (toegewezen) verzoeken hoger is dan aanvankelijk was verwacht.

Overzicht belastingen, onderdeel overig (bedragen x € 1.000.000)

Overig	Primitieve begroting 2016	Bijgestelde begroting 2016	Realisatie 2016	Realisatie 2015
Onttrekking aan voorziening natuurbezwaren	-	-	0,4	-
Subtotaal overig	-	-	0,4	-

In december 2016 zijn de bezwaren van de beheerders van de natuurterreinen afgewikkeld. Voor deze afwikkeling was een voorziening van € 400.000 opgenomen. De hoogte van deze voorziening was net toereikend.

Overzicht belastingen, totalen (bedragen x € 1.000.000)

Heffing	Primitieve begroting 2016	Bijgestelde begroting 2016	Realisatie 2016	Realisatie 2015
Watersysteemheffing	42,4	41,7	41,3	42,1
Zuiveringsheffing	28,3	27,9	29,0	28,4
Kwijtschelding	- 1,6	- 1,6	- 1,8	- 1,8
Overig	-	-	0,4	-
Totaal belastingen	69,1	68,0	68,9	68,7

In de onderstaande tabellen worden de begrote en gerealiseerde belastingeenheden weergegeven, exclusief de in het jaar 2016 gerealiseerde eenheden over voorgaande jaren.

Eenheden watersysteemheffing (x 1.000)

Watersysteemheffing	Primitieve begroting 2016	Bijgestelde begroting 2016	Realisatie 2016	Realisatie 2015
Watersysteemheffing ingezetenen	157	156	158	157
Watersysteemheffing gebouwd	38.423	38.296	38.375	38.086
Watersysteemheffing ongebouwd	101	101	101	101
Watersysteemheffing wegen	7	7	7	7
Watersysteemheffing natuur	118	118	118	118
Verontreinigingsheffing	13	13	12	15

De cijfers in de bovenstaande tabel laten zien dat er steeds beter begroot wordt. De begrote en gerealiseerde eenheden komen steeds dichterbij elkaar.

Eenheden zuiveringsheffing (x 1.000)

Zuiveringsheffing	Primitieve begroting 2016	Bijgestelde begroting 2016	Realisatie 2016	Realisatie 2015
Zuiveringsheffing huishoudens	380	377	382	378
Zuiveringsheffing bedrijven	113	113	116	114
Totaal	493	490	498	492

Door een nieuwe manier van vergelijken van de eigen bestanden met de basisregistraties is het GBLT gelukt om meer belastingplichtigen aan te slaan voor de zuiveringsheffing.

5.7 WEERSTANDSVERMOGEN

Het weerstandsvermogen zegt iets over de middelen en mogelijkheden waarover het waterschap beschikt om bedrijfsrisico's waarvoor geen maatregelen zijn getroffen op te kunnen vangen. Hierbij zijn de beschikbare weerstandscapaciteit en risico's bepalende factoren.

De beschikbare weerstandscapaciteit is als volgt te berekenen:

Beschikbare weerstandscapaciteit ultimo 2016 voor resultaatbestemming
(bedragen x € 1.000.000)

Weerstandscapaciteit	ultimo 2016
Risico reserves	9,9
Algemene reserve	6,7
Beschikbare weerstandscapaciteit	16,6

Risico's

Op 25 september 2012 zijn in de Algemene Vergadering de uitkomsten van de in 2012 uitgevoerde risicoanalyse besproken. Op basis van de uitgevoerde risicoanalyse bedraagt de omvang van de risico's (benodigde weerstandscapaciteit) € 9,9 miljoen met een zekerheid van 99%. Op 25 oktober 2016 zijn in de Algemene Vergadering de uitkomsten van de in 2016 uitgevoerde risicoanalyse besproken. Op basis van de uitgevoerde risicoanalyse bedraagt de omvang van de risico's (benodigde weerstandscapaciteit) € 13,1 miljoen met een zekerheid van 99%. In de paragraaf Resultaatbestemming zal worden voorgesteld om het verschil tussen de genoemde bedragen, groot € 3,2 miljoen, te dekken uit de algemene reserve.

In de paragraaf Weerstandsvermogen in de begroting, het jaarverslag en de Bestuursrapportage wordt gerapporteerd over significante wijzigingen die zich hebben voorgedaan sinds de meest recente organisatiebrede risicoanalyse. Hierbij wordt gerapporteerd over bestuurlijk relevante risico's, welke het beleid van het waterschap kunnen raken.

In de Bestuursrapportage zijn de volgende risico's opgenomen die nog actueel zijn en waarvan de omvang relatief groot is:

Energiebelasting

Met de Belastingdienst loopt al langere tijd discussie over de correcte toepassing van de zogenaamde complexbepaling bij energiebelasting. Bij toepassen van deze complexbepaling kunnen meerdere aansluitingen op elektriciteit als één worden gezien waardoor wij als afnemer, gunstiger door de verschillende schijven van de energiebelasting lopen. Waterschap Zuiderzeeland heeft voor de zuiveringstaak de complexbepaling goed toegepast. Bij de bemalingstaak is dat nog de vraag. Hierbij doet de Belastingdienst nog onderzoek of het waterschap dit in voorgaande jaren correct heeft toegepast. Indien het eindresultaat voor het waterschap negatief uitvalt, kan dit leiden tot een aanzienlijke naheffing. Vanaf 2015 past het waterschap geen complexbepaling meer toe bij aansluitingen t.b.v. de bemalingstaak. Bij aansluitingen voor de zuiveringstaak overigens wel. De aanvraag hiervoor heeft het waterschap aan het begin van het jaar gedaan zonder standpunt in te nemen of het dat in het verleden correct heeft toegepast. De consequenties van de aanpassingen leiden ertoe dat er € 90.000 meer budget per jaar benodigd is.

Schadeclaims

In de jaarrekening is opgenomen dat de omvang van het financieel risico van de schadedossiers € 1,3 miljoen bedraagt. Tussen het opstellen van de jaarrekening en de voortgangsrapportage zijn hierin geen significantie wijzigingen opgetreden.

Vennootschapsbelasting

Per 1 januari 2016 vallen overheidsondernemingen onder de vennootschapsbelastingplicht. Dit betekent dat waterschappen vanaf 1 januari vennootschapsbelasting (vpb) moeten gaan betalen over bepaalde activiteiten. In de bestuursrapportage is gemeld dat er in 2016 een discussie ontstaan was met de Belastingdienst over de vraag in hoeverre de belastingopbrengsten meegenomen moeten worden bij de winstbepaling in het kader van de vennootschapsbelasting. Begin 2017 is er overeenstemming gekomen tussen de Belastingdienst en de Unie van Waterschappen middels een praktische richtlijn. De verwachting is dat de consequenties van de vennootschapsbelastingplicht voor Zuiderzeeland hiermee relatief beperkt zijn. Wel zal er sprake zijn van extra administratieve lasten.

Belastingeenheden

Begin 2016 is bij de opstelling van de jaarrekening 2015 gebleken dat er bij het belastingkantoor GBLT de noodzaak is om, na een aantal jaren van groei, meer focus te leggen op de interne organisatie en de borging van het proces om te komen tot een juiste, volledige en tijdige aanslagoplegging. Ook de informatievoorziening aan de deelnemers over de voortgang van de aanslagoplegging en invordering diende verbeterd te worden. GBLT is hiermee in het voorjaar van 2016 aan de slag gegaan. Er zijn er een aantal belangrijke stappen gezet in het proces van de verbetering van de interne organisatie en de informatievoorziening, maar het traject is nog niet

afgerond. Een van de aandachtspunten blijft ook het relatief hoge saldo van de belastingdebiteuren.

Tariefdifferentiatie wegen

Eind december 2016 heeft de Rechtbank Zwolle GBLT in het ongelijk gesteld in een zaak die aanhangig was gemaakt door provincie Flevoland. Punt van dispuut was over welk deel van de wegen tariefdifferentiatie kan worden toegepast. GBLT baseert zich op het standpunt dat dit moet worden toegepast op de weg inclusief alle hieraan dienstbare oppervlaktes, zoals wegbermen. Volgens provincie Flevoland kan slechts op het verharde oppervlak differentiatie worden toegepast. De Rechtbank Zwolle is meegegaan in het standpunt van provincie Flevoland. GBLT is op advies van Waterschap Zuiderzeeland in beroep gegaan tegen deze uitspraak. Het financiële risico bedraagt voor de afgelopen jaren € 40.000.

5.8 FINANCIERING

De financieringsparagraaf in de begroting is een belangrijk instrument voor het transparant maken en daarmee voor het sturen, beheersen en controleren van de financieringsfunctie. Bij de inrichting van de financieringsfunctie staat beheersing van het renterisico centraal.

Rentevisie

De tarieven in de geld- en kapitaalmarkt bevinden zich op een historisch laag niveau. Het inschatten van deze tarieven is lastig. Het rentepercentage van de nieuw af te sluiten langlopende geldlening van twintig jaar zonder aflossingen was begroot op 2,0% over het jaar 2016. In de realisatie bleek de rente onder dit percentage te liggen. Ook de tarieven op de geldmarkt waren lager dan begroot en vaak zelfs negatief! In totaal is er in 2016 een rentevoordeel van € 0,2 miljoen behaald.

Kasgeldlimiet

De kasgeldlimiet geeft aan hoeveel het waterschap kort mag financieren als percentage van de begroting.

Kasgeldlimiet 2016 (bedragen x € 1.000.000)

	Omschrijving	1 ^e kwartaal	2 ^e kwartaal	3 ^e kwartaal	4 ^e kwartaal
4.	Vlottende schuld minus vlottende middelen	18,6	18,8	13,1	4,0
5.	Kasgeldlimiet	16,7	16,7	16,7	16,7
6.	Ruimte onder de kasgeldlimiet	- 1,9	- 2,1	3,6	12,7
	Berekening kasgeldlimiet				
7.	Begrotingstotaal	72,5	72,5	72,5	72,5
8.	Percentage regeling	23%	23%	23%	23%
5.	Kasgeldlimiet (7 x 8)	16,7	16,7	16,7	16,7

Uit vorenstaande tabel blijkt dat in het verslagjaar is voldaan aan de kasgeldlimiet. In het eerste en tweede kwartaal is de kasgeldlimiet overschreden, waarna maatregelen zijn getroffen in de vorm van het afsluiten van een langlopende lening.

Renterisiconorm

De renterisiconorm heeft als doel om het renterisico bij herfinanciering te beheersen. De renterisiconorm houdt in, dat de jaarlijkse verplichte aflossingen en de renteherzieningen niet meer mogen bedragen dan 30% van het begrotingstotaal bij aanvang van het jaar.

Renterisiconorm 2016 (bedragen x € 1.000.000)

	Renterisiconorm	Jaar 2016
1	Renteherzieningen	-
2	Aflossingen	6,9
3	Renterisico (1 + 2)	6,9
4	Renterisiconorm	21,8
5	Ruimte onder renterisiconorm	14,9
Berekening renterisiconorm		
4a	Bruto begrotingstotaal	72,5
4b	Het bij ministeriële regeling vastgestelde percentage	30%
4	Renterisiconorm (4a x 4b)	21,8

Schatkistbankieren

Eind 2013 is de Regeling Schatkistbankieren van kracht geworden in het kader waarvan de decentrale overheden hun overtollige middelen, boven een bepaalde drempel, dienen af te storten bij het ministerie van Financiën. Het toetsen of de regeling op de juiste wijze wordt uitgevoerd vindt plaats op kwartaalbasis.

Berekening drempel schatkistbankieren 2016 (bedragen x € 1.000.000)

	Schatkistbankieren	Jaar 2016
1.	Begrotingsomvang	72,5
2.	Percentage drempel	0,75%
3.	Drempel schatkistbankieren (1 x 2)	0,54

In geen van de kwartalen van het jaar 2016 is de drempel schatkistbankieren overschreden.

Financieringsbehoefte

Op 30 maart 2016 is er een nieuwe geldlening met een hoofdsom van € 7,0 miljoen en een looptijd van 30 jaar aangetrokken tegen een te betalen rentevergoeding van 1,505% per jaar.

5.9 VERBONDEN PARTIJEN

Waterschap Zuiderzeeland heeft bestuurlijke en financiële belangen in verschillende verbonden partijen waaronder gemeenschappelijke regelingen en deelnemingen.

De verbonden partij voert beleid voor het waterschap uit dat het waterschap ook zelf zou kunnen uitvoeren. Om deze reden is het van belang de ontwikkelingen weer te geven in deze paragraaf verbonden partijen. Uiteraard blijft Waterschap Zuiderzeeland beleidsmatige en financiële verantwoordelijkheden houden ten aanzien van deze partijen. De paragraaf richt zich op belangrijkste wijzigingen die zich hebben voorgedaan in het jaar 2016.

Nederlandse Waterschapsbank (NWB)

De NWB richt zich op het verstrekken van aantrekkelijke financiering voor de Nederlandse publieke sector, waaronder waterschappen. Waterschap Zuiderzeeland heeft 68 aandelen van de Nederlandse Waterschapsbank, hetgeen neerkomt op 0,11% van het totale aandelenkapitaal. De leningenportefeuille van Waterschap Zuiderzeeland bestaat voor een zeer groot deel uit leningen die bij de NWB zijn afgesloten. Om te kunnen voldoen aan de vermogensisen die zijn vastgelegd in het Basel III akkoord keert de NWB sinds 2011 geen dividend meer uit. Ook heeft de NWB in dit kader extra kapitaal aangetrokken in 2016. Eind november 2016 is de Europese Commissie met voorstellen gekomen over een mogelijk (gunstigere) berekeningswijze van de vermogensisen. Zodra meer duidelijkheid wordt verkregen over de invoering van deze voorstellen met betrekking tot berekening, zal de bank haar dividendbeleid opnieuw bezien.

Unie van Waterschappen (UvW)

De Unie van Waterschappen vertegenwoordigt de waterschappen in het nationale en internationale speelveld, behartigt de belangen van de waterschappen en stimuleert kennisuitwisseling en samenwerking. Dijkgraaf H. Klavers is lid van het bestuur van de Unie van Waterschappen.

GR Gemeenschappelijk Belastingkantoor Lococensus Tricijn (GBLT)

De heffing en inning van de waterschapsbelastingen liggen in handen van GBLT. Door op het gebied van de inning van belastingen samen te werken met anderen, worden de maatschappelijke kosten zo laag mogelijk gehouden. In deze gemeenschappelijke regeling nemen vijf waterschappen en zes gemeenten deel. Het Algemeen Bestuur van GBLT heeft tijdens de algemene vergadering op 23 november 2016 de heer B.J. Bussink gekozen tot voorzitter van het Algemeen Bestuur van GBLT. Heemraad C.A.A.A. Maenhout is gekozen tot algemeen lid van het Dagelijks Bestuur van GBLT.

GR Gemeenschappelijke Regeling Aqualysis

Aqualysis verricht als waterlaboratorium het hydrobiologisch, bacteriologisch en chemisch onderzoekswerk voor vijf waterschappen. Door chemisch, bacteriologisch en biologisch onderzoek te verrichten is controle op naleving van vergunningen mogelijk, alsmede het beheersen en het beoordelen van de kwaliteit van het oppervlaktewater en de controle op het zuiveren van afvalwater. Door de fusie van de waterschappen Groot-Salland en Reest & Wieden tot Waterschap Drents Overijsselse Delta per 1 januari 2016 is er een deelnemer minder binnen Aqualysis. Op basis van de aangepaste Wet gemeenschappelijke regelingen is Aqualysis per 1 januari 2016 omgevormd naar een bedrijfsvoeringsorganisatie. De fusie en verhuizing van Waterschap Drents Overijsselse Delta had tevens tot gevolg dat het biologisch laboratorium (tijdelijk) moest verhuizen. Het laboratorium heeft de gronden en bedrijfsgebouw naast zijn huidige locatie aangekocht om in 2017 te gaan verbouwen en alle activiteiten vanaf één locatie uit te voeren. Het bestuur van Aqualysis bestaat uit vijf bestuursleden; elk bestuurslid vertegenwoordigt een deelnemend waterschap. Heemraad A.J.M. Schelwald – van der Kley is namens het waterschap voorzitter van de GR Aqualysis.

Regeling Nieuw Land Erfgoedcentrum

Een gedeelte van het archief is ondergebracht bij Nieuw Land Erfgoedcentrum. Het Erfgoedcentrum beheert archieven van verschillende gemeenten, de provincie Flevoland, twee stichtingen, het rijksarchief in de provincie Flevoland en Waterschap Zuiderzeeland. Hierdoor wordt zowel een kosten- als ruimtebesparing gerealiseerd. Het waterschap voldoet met deze samenwerking aan de archiefverplichting voor overheidsorganisaties. Namens het waterschap en de deelnemende gemeenten is mevrouw Sparreboom, wethouder van de gemeente Lelystad, bestuurslid in het bestuur van Nieuw Land Erfgoedcentrum. Eind 2016 is door de deelnemers ingestemd met wijziging van deze GR. Het museumgedeelte zal worden ondergebracht in de Stichting Batavialand. De archieftaak zal worden voortgezet binnen de gewijzigde GR met als nieuwe naam Het Flevoland Archief. Deze ontvlechting zal begin 2017 zijn beslag krijgen.

GR Gemeenschappelijke Regeling Het Waterschapshuis

In de gemeenschappelijke regeling Het Waterschapshuis (HWH) werken de waterschappen samen op het gebied van ICT. In 2016 is de eerder ingezette wijziging van de gemeenschappelijke regeling verder bestendigd. HWH vervult een meer duidelijker rol als regisseur, beheerder en uitvoerder van de samenwerking tussen de deelnemende waterschappen. In 2016 zijn resultaten geboekt op het gebied van standaardisatie van gegevens en automatisering voor vergunningverlening & handhaving, samen met Rijkswaterstaat.

Stichting Toegepast Onderzoek Waterbeheer

STOWA is het kenniscentrum van de regionale waterbeheerders in Nederland. STOWA ontwikkelt, vergaart, verspreidt en implementeert toegepaste kennis die de waterbeheerders nodig hebben om de opgaven waarvoor zij in hun werk staan, goed uit te voeren. Deze kennis kan liggen op toegepast technisch, natuurwetenschappelijk, bestuurlijk-juridisch of sociaalwetenschappelijk gebied. Heemraad A.J.M. Schelwald - Van der Kley is bestuurslid in het bestuur van de stichting.

5.10 EMU-SALDO

Het EMU-saldo is het saldo van de inkomsten en uitgaven van de overheid. Het EMU-saldo van de lokale overheid telt mee voor het EMU-saldo van de totale overheid. Om inzicht te geven in het verwachte EMU-saldo van de lokale overheid is weergave van het saldo een verplicht onderdeel. De cijfers worden daarnaast verstrekt aan het CBS. Sturing op het EMU-saldo is van groot belang in verband met de Wet HOF. Het maximale EMU-tekort voor Waterschap Zuiderzeeland bedraagt € 11,6 miljoen. In bijgevoegde tabel is waar te nemen dat we ruim onder deze norm blijven.

	EMU saldo	bedragen x €1.000.000
0	Te verdelen resultaat	0,7
	– betalingen uit reserves	– 0,8
1	EMU exploitatiesaldo	- 0,1
2	Invloed investeringen	
	– netto investeringsuitgaven	– 5,2
	+ afschrijvingen en desinvesteringen	+ 8,4
3	Invloed voorzieningen	
	+ toevoeging aan voorziening t.l.v. exploitatie	+ 1,9
	– betalingen rechtstreeks uit voorzieningen	– 2,0
	EMU saldo	3,0

5.11 TOPINKOMENS

Op 1 januari 2013 is de nieuwe Wet normering topinkomens (WNT) ingegaan. Het doel van de WNT is het tegengaan van bovenmatige beloningen en ontslagvergoedingen bij instellingen in de (semi) publieke sector. Op grond van de WNT worden inkomens en ontslagvergoedingen van topfunctionarissen bij instellingen met een publieke taak genormeerd en openbaar gemaakt. De maximering is van toepassing op de hoogst leidinggevenden (topfunctionarissen) van de instellingen en interne toezichthouders. Jaarlijks worden de bezoldigingsnormen in een ministeriële regeling aangepast.

Topfunctionarissen zijn, kort gezegd, degenen die behoren tot het hoogste uitvoerende of toezichthoudende orgaan, of de laag daaronder, en in die rol verantwoordelijk zijn voor de gehele instelling of rechtspersoon. Bij waterschappen is de functie van secretaris aangewezen als topfunctionaris.

Op grond van de WNT mag in 2016 het inkomen van topfunctionarissen in de (semi) publieke sector maximaal 100% van het ministersalaris zijn. Dat komt in 2016 neer op € 179.000, inclusief belaste kostenvergoeding en pensioenbijdrage werkgever. Voor ontslagvergoedingen van topfunctionarissen geldt ook een norm van maximaal één jaarsalaris, met een maximum van € 75.000. Bonussen, winstdelingen en andere vormen van variabele beloning zijn niet toegestaan. Voor de rapportage in het kader van de WNT verwijzen wij u naar de paragraaf in de jaarrekening.

Begroting, Resultaat en Resultaatbestemming



6. Analyse begroting en resultaat

6.1 BEGROTING EN PROGNOSE FINANCIËEL JAARRESULTAAT

De presentatie van de begroting en de verantwoording hierover vindt volgens de Waterschapswet plaats op basis van de primitieve begroting, inclusief alle daarop betrekking hebbende begrotingswijzigingen en prognoses. In het onderstaande overzicht wordt zichtbaar gemaakt hoe de primitieve begroting, inclusief alle daarop betrekking hebbende begrotingswijzigingen en prognoses, tot stand is gekomen.

Begrotingswijzigingen

In het jaar 2014 heeft de Algemene Vergadering besloten om begrotingswijzigingen niet meer op te sparen tot bij de Bestuursrapportage, maar deze, zodra zij zich voordoen, aan de Algemene Vergadering ter vaststelling voor te leggen. Een aanzienlijk deel van de begrotingswijzigingen in het jaar 2016 is dan ook niet via de Bestuursrapportage gelopen, maar gedurende het jaar 2016 voorgelegd. Alle in het jaar 2016 voorgestelde begrotingswijzigingen zijn door de Algemene Vergadering vastgesteld.

De begrotingswijzigingen in het jaar 2016 waren:
(bedragen x € 1.000.000)

Begrotingswijzigingen 2016	Jaar 2016
Lagere bijdrage GBLT	- 0,0
Hogere bijdrage GR Het Waterschapshuis	0,1
Batig saldo GR Aqualysis 2015	- 0,0
Bestuursrapportage 2016	1,5
Aanpassing norm tijdsbesteding heemraden	0,0
Totaal begrotingswijzigingen 2016	1,6

Prognose financieel jaarresultaat

In het jaar 2010 heeft de Algemene Vergadering een werkwijze vastgesteld waarin zowel resultaatmeldingen als begrotingswijzigingen bij de Algemene Vergadering worden neergelegd.

In rapportages aan de Algemene Vergadering wordt op basis van meldingen en begrotingswijzigingen een verwachting van het jaarresultaat gegeven zodat de Algemene Vergadering daarvan kennis kan nemen, de voortgang kan monitoren en de consequenties daarvan in het begrotingsproces voor het komende jaar kan meenemen.

In 2016 is tweemaal een prognose gegeven van het verwachte jaarresultaat. Hierbij zijn de baten en lasten verdeeld in de categorieën afdelingsbudgetten, centrale budgetten, kapitaallasten en belastingen.

In het onderstaande schema zijn de prognoses weergegeven. De primitieve begroting gaat uit van een negatief saldo van baten en lasten van € 0,4 miljoen. Door de inzet van middelen van de tariefegalisatie-reserve bedraagt het totaalresultaat nihil.

Bij de vaststelling van de Bestuursrapportage is een jaarresultaat geprognosticeerd van negatief € 1,5 miljoen. Bij de behandeling van de MJB 2017-2020 is een prognose afgegeven van negatief € 1,5 miljoen.

Prognose jaarresultaat 2016 (bedragen x € 1.000.000)

Prognose jaarresultaat 2016	In beeld bij Bestuursrapportage 2016	In beeld bij MJB 2017- 2020
Afdelingsbudgetten	- 1,4	- 0,6
Centrale budgetten	0,7	0,4
Kapitaallasten	0,2	0,2
Subtotaal lasten	- 0,5	0,0
Belastingen	- 1,0	- 1,5
Prognose normaal jaarresultaat	- 1,5	- 1,5

6.2 ANALYSE GEREALISEERD RESULTAAT

In hoofdstuk 9 (exploitatierekening) van deze verantwoordingsrapportage is een aantal dwarsdoorsneden te vinden van het gerealiseerde resultaat ten opzichte van het begrote resultaat. Iedere dwarsdoorsnede geeft inzicht in de gerealiseerde afwijkingen. In de onderstaande tabel wordt een opstelling gegeven van de afwijkingen van het jaarresultaat ten opzichte van de primitieve begroting. De insteek hierbij is de oorzaken van het gerealiseerde resultaat zo goed mogelijk weer te geven, waarbij het beste inzicht van alle dwarsdoorsneden samen gebruikt wordt.

Gerealiseerd resultaat op afwijkingen (bedragen x € 1.000.000)

Resultaat	Laatste prognose	Jaarresultaat 2016
Afdelingsbudgetten	- 0,6	0,2
Centrale budgetten	0,4	0,4
Kapitaallasten	0,2	0,3
Belastingen	- 1,5	- 0,2
Normaal jaarresultaat	- 1,5	0,7
Lasten gedekt uit bestemmingsreserves		- 1,2
Exploitatieresultaat		- 0,5
Inzet bestemmingsreserves		1,2
Saldo van baten en lasten		0,7

In de primitieve begroting is uitgegaan van een bijdrage aan de tariefegalisatiereserve van € 0,4 miljoen. Deze bijdrage is in het bovenstaande overzicht niet meegenomen.

Algemeen

De Algemene Vergadering is in 2016 een aantal malen geïnformeerd over de verwachting van het jaarresultaat. In de laatste verwachting is een financieel jaarresultaat van negatief € 1,6 miljoen

afgegeven. De realisatie wijkt hiervan € 2,2 miljoen af. Het positieve jaarresultaat 2016 komt voor een groot deel uit hogere belastingopbrengsten, maar ook een lagere besteding van de afdelingsbudgetten is deels verantwoordelijk voor het batig saldo.

Zoals blijkt uit vorenstaande tabel kan een groot deel van het verschil worden verklaard door de hogere belastingopbrengsten. Deze belastingopbrengsten worden nu € 1,3 miljoen hoger ingeschat dan bij de laatste prognose. Zowel over het jaar 2016 als de voorgaande jaren heeft GBLT in het jaar 2016 meer opgelegd dan eerder was voorzien. Bovendien geeft GBLT aan dat er in het komende jaar nog substantiële bedragen kunnen worden opgelegd over deze jaren. In tegenstelling tot voorgaande jaren zijn deze nog op te leggen bedragen veel 'harder' en zijn deze onderbouwd met data. GBLT geeft aan dat er de afgelopen maanden hard gewerkt is aan de ontwikkeling van Big Data technieken. Hierdoor heeft men een veel beter inzicht gekregen in de belastingdatabase en de nog op te leggen subjecten en objecten. Het lijkt er op dat GBLT bezig is om orde op zaken te stellen. We zien een aantal positieve ontwikkelingen op de gebieden van rapportages en management. Vinger aan de pols houden blijft wel geboden.

Naast positieve geluiden bij de belastingopbrengsten heeft GBLT aangegeven dat er een te verdelen batig saldo is op de organisatiekosten van GBLT. Dit batig saldo wordt veroorzaakt door de baten op de invorderingskosten. Het aandeel van ons waterschap hierin is ruim € 0,2 miljoen.

Bij de afdelingsbudgetten zien we een verschil dat voor een groot deel verklaard kan worden door een budgetoverschrijding bij het onderhoud stedelijk water. In het jaar 2016 hebben drie aan elkaar gerelateerde bestekken vertraging opgelopen in de aanbestedingsprocedure. Het betreft hier bestekken voor houtlevering, baggerwerkzaamheden en onderhoud beschoeiingen. Als gevolg van de vertraging was het niet mogelijk de bestekken in 2016 volledig af te ronden. Een deel van de werkzaamheden en leveranties is daardoor doorgeschoven naar 2017. Hiermee is een bedrag gemoeid van € 425.000. Hieronder worden de door de foutieve inschrijvingen vertraagde gunningen van de bestekken toegelicht.

Baggerwerk en onderhoud beschoeiingen in Almere

Drie van de vijf genodigde partijen hebben een inschrijving gedaan op het bestek voor oeveronderhoud Almere, waarbij de laagste inschrijver één van de formulieren niet correct heeft ingevuld. De ondertekende was niet tekenbevoegd en daarmee was er sprake van een "niet geldige inschrijving". Het bestek is daarom aan de nummer 2 gegund. De laagste inschrijver heeft hierop een kort geding aangespannen tegen het waterschap. Dit kort geding heeft het waterschap gewonnen. De uitvoering van het bestek is hierdoor vertraagd en de gegunde partij kon hierdoor niet meer alle werkzaamheden in 2016 verrichten.

Houtleverantie ten behoeve van oevers Lelystad en Zeewolde

In verband met de korte termijn voor het uitvoeren van de werkzaamheden in 2016 is besloten het hout voor de beschoeiing zelf in te kopen. Hiervoor is een apart bestek gemaakt en op de markt gezet. Bij dit bestek (houtleverantie voor de beschoeiing) heeft de winnende inschrijver dezelfde fout gemaakt. Met de gunning van dit bestek is daarom gewacht op de uitspraak in het kort geding over het bestek voor "*Baggerwerk en onderhoud beschoeiingen in Almere*". Daarmee heeft ook de gunning van het bestek voor houtleverantie vertraging opgelopen met als gevolg dat de houtleverantie uit dit bestek voor een deel is doorgeschoven naar 2017.

Baggerwerk en onderhoud beschoeiingen in Lelystad en Zeewolde

Ten gevolge van de vertragingen in de bovengenoemde twee bestekken is ook het bagger- en onderhoudsbestek voor Lelystad en Zeewolde niet volledig uitgevoerd in 2016.

Door de foutieve inschrijvingen zijn de werken later gestart dan gepland en de kosten vallen voor een belangrijk deel in 2017. Deze kosten zijn gelijk aan het budget dat in 2016 is overgebleven. De Algemene Vergadering is op 23 maart 2017 voorgesteld dit bedrag, dat met de jaarrekening 2016 is toegevoegd aan de reserve voor de watersysteeltaak, door middel van een begrotingswijziging beschikbaar te stellen voor de afronding van de genoemde bestekken in 2017.

Het resultaat op de kapitaallasten bedraagt € 0,3 miljoen positief en wijkt € 0,1 miljoen af van de laatst gegeven prognose van € 0,2 miljoen positief. Het verschil wordt voor een groot deel

veroorzaakt door lagere grondaankopen voor duurzame oevers en daardoor lagere duurzame waardeverminderingen.

Lasten te dekken uit bestemmingsreserves

De Algemene Vergadering heeft besloten om een aantal bijzondere lasten te dekken uit hiervoor ingestelde bestemmingsreserves. De Algemene Vergadering heeft ingestemd met de onttrekking van een aantal bestemmingsreserves met vooraf vastgestelde doelen en bedragen. In het jaar 2016 zijn uitgaven gedaan voor de implementatie van de zorgplicht buitendijkse gebieden, de aanleg van achterstallige duurzame oevers, het maatregelenprogramma stedelijk water, het project Samen Beter Werken en het project duurzame energie voor een totaalbedrag van € 1.211.106.

Inzet bestemmingsreserves

De inzet van de bestemmingsreserves is gelijk aan de hiervoor genoemde lasten te dekken uit bestemmingsreserves.

7. Resultaatbestemming

In het reservebeleid ligt een aantal uitgangspunten vast met betrekking tot de wijze waarop met de bestemming van het resultaat wordt omgegaan. Daarbij wordt eerst gekeken of het nodig is om bestaande (bestemmings)reserves aan te vullen. Indien dit niet noodzakelijk is, wordt een negatief resultaat onttrokken aan de egalisatiereserve en een positief resultaat toegevoegd aan de algemene reserve. Gedurende het jaar 2016 zijn geen concrete voorstellen gedaan om nieuwe bestemmingsreserves te vormen vanuit een (eventueel) resultaat en het college acht het op dit moment ook niet noodzakelijk om bestaande reserves aan te vullen. Daarom wordt de Algemene Vergadering voorgesteld om het jaarresultaat 2016 te bestemmen conform de onderstaande tabel.

Resultaatbestemming (bedragen x € 1.000)

Nog te besluiten	Water-systeemtaak	Zuiverings-taak	Totaal
Tariefegalisatie reserve	- 610	-	- 610
Algemene reserve	-	1.322	1.322
Gerealiseerd resultaat	- 610	1.322	712

Verwerking wijziging risicoreserve

Uit de uitgevoerde risicoanalyse, die op 25 oktober 2016 is besproken in de Algemene Vergadering, blijkt dat de risicoreserve met een bedrag van € 3,2 miljoen moet worden aangevuld. Deze aanvulling geschiedt vanuit de algemene reserve. De verhouding tussen de watersysteemtaak en de zuiveringstaak is 60 staat tot 40. Dit houdt in dat er € 1.920.000 wordt overgeheveld van de algemene reserve onderdeel watersysteemtaak naar de risicoreserve watersysteemtaak en € 1.280.000 van de algemene reserve onderdeel zuiveringstaak naar de risicoreserve zuiveringstaak.

Reserves na bestemming jaarresultaat

De reserves van Waterschap Zuiderzeeland zien er na de bestemming van het jaarresultaat 2016 en de aframingen van de bestemmingreserves als volgt uit:

Reserves na bestemming jaarresultaat (bedragen x € 1.000.000)

Risicoreserve per taak	Bedrag x € 1 mln.
Watersysteemtaak	7,9
Zuiveringstaak	5,2
Totaal risicoreserve per taak	13,1
Algemene reserve	
Watersysteemtaak	1,0
Zuiveringstaak	3,9
Totaal algemene reserve per taak	4,9
Tariefegalisatiereserve	
Watersysteemtaak	4,9
Zuiveringstaak	2,0
Totaal tariefegalisatie reserve per taak	6,9
Bestemmingsreserves	
Bestemmingsreserve baggeren Almere	0,1
Bestemmingsreserve stedelijk water	0,0
Bestemmingsreserve duurzame oevers	0,0
Bestemmingsreserve buitendijks	0,1
Bestemmingsreserve huisvesting, ICT en mobiele communicatie	0,1
Bestemmingsreserve duurzame energie	0,7
Totaal bestemmingsreserves	1,0
Totaal reserves	25,9

Jaarrekening



8. Balans

8.1 BALANS PER 31 DECEMBER

(bedragen x € 1.000)

Debet	Ultimo 2016	Ultimo 2015	Credit	Ultimo 2016	Ultimo 2015
Vaste activa			Vaste passiva		
Immateriële vaste activa	809	624	<i>Eigen vermogen, bestaande uit</i>		
Materiële vaste activa	117.312	120.677	<i>Reserves</i>	25.191	26.365
Financiële vaste activa	10	10	<i>Gerealiseerd resultaat</i>	712	- 343
			Eigen vermogen	25.903	26.022
			Voorzieningen	4.630	4.725
			Vaste schulden	78.304	78.212
	118.131	121.311		108.837	108.959
Vlottende activa			Vlottende passiva		
Voorraden	322	345	Netto vlottende schulden	16.249	18.781
Kortlopende vorderingen	7.164	7.362	Overlopende passiva	3.322	3.763
Overlopende activa	2.791	2.485			
Liquide middelen	0	0			
	10.277	10.192		19.571	22.544
Balanstotaal	128.408	131.503		128.408	131.503

8.2 TOELICHTING OP DE BALANS

8.2.1 Waarderingsgrondslagen

Valuta en notatie

Alle bedragen worden weergegeven in duizenden euro's. In de toelichtende teksten worden de bedragen weergegeven in hele euro's.

Immateriële en materiële vaste activa

De immateriële en materiële vaste activa zijn gewaardeerd op basis van de historische kostprijs minus de lineaire afschrijvingen op basis van de verwachte levensduur.

De overige activa zijn opgenomen tegen nominale waarde.

De afschrijving wordt zo berekend dat bij in gebruik name van het kapitaalwerk:

- vóór 1 juli een volledige jaarafschrijving plaatsvindt;
- ná 1 juli geen afschrijving plaatsvindt.

De baten en lasten worden toegerekend aan het jaar waarop zij betrekking hebben.

(Im)materiële vaste activa		Termijn
Algemeen		
Grond		geen afschrijving
Bedrijfsmiddelen		5 - 10 jaar
Hardware / software		5 - 8 jaar
Kantoren en centrale werkplaatsen	Civiel	40 jaar
	mechanisch/elektrisch	15 jaar
	Inrichting	10 jaar
Waterkeringen		
Waterkeringen		30 jaar
Gemalen, kunstwerken en watergangen		
Watergangen		30 jaar
Gemalen	civiel	40 jaar
	mechanisch/elektrisch	20 jaar
Overige kunstwerken		20 - 40 jaar
Zuiveringstechnische werken		
Afvalwaterzuiveringsinstallaties	civiel	30 jaar
	mechanisch/elektrisch	15 jaar
Rioolgemalen	civiel	30 jaar
	mechanisch/elektrisch	15 jaar
Persleidingen		30 jaar
Verbeteringswerken		30 jaar

Financiële vaste activa

Voor de financiële vaste activa gelden de volgende waarderingsgrondslagen:

- de aandelen Nederlandse Waterschapsbank N.V. zijn gewaardeerd tegen nominale waarde.

Voorraden

De voorraad gasolie wordt gewaardeerd op grond van de historische kostprijs.

Debiteuren

Voor wat betreft debiteuren worden zo nodig individuele voorzieningen getroffen.

Algemene reserves

De algemene reserves fungeren als een algemeen weerstandsvermogen en hebben geen specifieke bestemming. Zij dienen dan ook vooral om eventuele toekomstige tegenvallers van algemene aard, meestal bijzondere omstandigheden, op te vangen.

Bestemmingsreserves

Deze reserves worden tegen de nominale waarde opgenomen. De dotaties aan de bestemmingsreserves vinden plaats bij de bepaling van het jaarresultaat. De onttrekkingen gebeuren, conform de besluitvorming van het bestuur, ten gunste van het resultaat.

Voorzieningen

Voorzieningen worden gevormd wegens:

- verplichtingen en verliezen waarvan de omvang op de balansdatum onzeker is, doch redelijkerwijs te schatten;
- op de balansdatum bestaande risico's ter zake van bepaalde te verwachten verplichtingen of verliezen waarvan de omvang redelijkerwijs is te schatten;
- kosten die in een volgend begrotingsjaar zullen worden gemaakt, mits het maken van die kosten mede zijn oorsprong vindt in het begrotingsjaar of in een voorafgaand begrotingsjaar en de voorziening strekt tot gelijkmatige verdeling van lasten over een aantal begrotingsjaren.

Personele voorzieningen

De personele voorzieningen, onderdeel pensioen- en wachtgeldverplichtingen, worden gewaardeerd op basis van de contante waarde. De overige personele voorzieningen worden gewaardeerd op nominale waarde.

Overige voorzieningen

De overige voorzieningen worden gewaardeerd op basis van de nominale waarde.

Langlopende verplichtingen

De langlopende verplichtingen zijn gewaardeerd tegen nominale waarde.

Overige activa en passiva

De overige activa en passiva zijn, voor zover niet anders vermeld, opgenomen tegen de nominale waarde.

Resultaatbepaling

Ten aanzien van de resultaatbepaling zijn de volgende uitgangspunten gehanteerd:

- de jaarrekening is opgesteld volgens het stelsel van lasten en baten;
- lasten zijn toegerekend aan de periode waarin ze thuishoren;
- baten zijn opgenomen voor zover ze zijn gerealiseerd;
- verliezen worden als last genomen op het moment dat ze voorzienbaar zijn.

8.2.2 Toelichting op de activa

Immateriële vaste activa

Software is opgenomen onder de overige immateriële vaste activa. Het verloop van de immateriële vaste activa kan als volgt worden weergegeven:
(bedragen x € 1.000)

Immateriële vaste activa	Jaar 2016
Boekwaarde begin boekjaar	624
In gebruik genomen investeringen	433
Subtotaal	1.057
Af: afschrijvingen	- 248
Boekwaarde ultimo boekjaar	809

Materiële vaste activa

Het verloop van de materiële vaste activa kan als volgt worden weergegeven:
(bedragen x € 1.000)

Materiële vaste activa	Jaar 2016
Openingsbalans begin boekjaar	120.677
Af: onderhanden werken	- 1.158
Boekwaarde begin boekjaar	119.519
In gebruik genomen investeringen	2.669
Subtotaal	122.188
Af: waardeverminderingen	-
Af: afschrijvingen	- 8.112
Boekwaarde ultimo boekjaar	114.076
Bij: onderhanden werken	3.236
Totaal activa ultimo boekjaar	117.312

In gebruik genomen investeringen

(bedragen x € 1.000)

In gebruik genomen investeringen	Jaar 2016
Waterkeringen	5
Gemalen	8
Waterlopen	40
Kunstwerken	281
Wateraanvoer	1
Afvalwaterzuiveringsinstallaties	803
IBA's	13
Rioolgemalen	1.516
Hardware	2
In gebruik genomen investeringen	2.669

Nadere specificatie in gebruik zijnde materiële vaste activa

(bedragen x € 1.000)

Materiële vaste activa	Boekwaarde begin boekjaar	In gebruik genomen	Afschrijvingen [1]	Boekwaarde einde boekjaar
Waterkeringen	4.286	5	185	4.106
Gemalen, kunstwerken en watergangen	33.281	330	2.245	31.365
Zuiveringstechnische werken	76.318	2.332	5.235	73.416
Bedrijfsgebouwen	5.235	-	256	4.979
Overige bedrijfsmiddelen	398	2	191	209
Totaal materiële vaste activa	119.519	2.669	8.112	114.076

[\[1\]](#) Inclusief waardeverminderingen

In bovenstaande nadere specificatie is voor € 4.403.761 aan grond opgenomen als onderdeel van de specificatie. Hierover wordt niet afgeschreven.

Omdat een specificatie van de materiële vaste activa in de voorgeschreven categorieën, conform artikel 4.42 lid 2 van het Waterschapsbesluit, niet eenduidig valt te maken, is gekozen voor bovenstaande specificatie. De in het Waterschapsbesluit opgenomen categorieën machines, apparaten, werktuigen, grond-, weg- en waterbouwkundige werken zijn opgenomen in de categorieën waterkeringen, gemalen, kunstwerken en watergangen en zuiveringstechnische werken.

Onderhanden werken ultimo boekjaar

(bedragen x € 1.000)

Onderhanden werken	Jaar 2016
Waterkeringen	494
Waterlopen	28
Gemalen	13
Kunstwerken	65
Afvalwaterzuiveringsinstallaties	1.299
Rioolgemalen	103
Kantoren en centrale werkplaatsen	1.128
Hardware	106
Saldo onderhanden werken	3.236

De negatieve saldi in de bovenstaande tabel komen door vooruit ontvangen bijdragen. Een nadere specificatie van de onderhanden werken ultimo 2016 is te vinden in het onderdeel 'specificatie onderhanden werken ultimo boekjaar'.

Financiële vaste activa

De opgenomen financiële vaste activa vallen in de categorie kapitaalverstrekking aan bedrijven. Het betreft de aanschafwaarde van 42 aandelen A en 26 aandelen B van de NV Nederlandse Waterschapsbank te 's-Gravenhage (€ 9.870). De geschatte netto vermogenswaarde per 31 december 2016 bedraagt € 1.737.000.

Vorraden

De opgenomen voorraden vallen onder de categorie grond- en hulpstoffen voor eigen gebruik. Het betreft in totaal 269.724 liter dieselolie, welke gebruikt wordt in de gemalen, met een voorraadwaarde van € 322.167 (gewogen gemiddelde inkoopprijs).

Kortlopende vorderingen

(bedragen x € 1.000)

Kortlopende Vorderingen	Jaar 2016
Belastingdebiteuren GBLT	6.944
Af: voorziening dubieuze debiteuren	- 732
Subtotaal belastingdebiteuren	6.212
Overige vorderingen	966
Af: voorziening overige vorderingen	- 14
Subtotaal overige vorderingen	952
Kortlopende vorderingen ultimo boekjaar	7.164

De voorziening dubieuze (handels)debiteuren betreft een inschatting van de verwachte oninbaarheid van de vorderingen.

De voorziening dubieuze belastingdebiteuren bedroeg begin 2016 € 1.503.203. Op deze post is in het jaar 2016 voor € 1.245.112 aan dubieuze debiteuren onttrokken. Aan de hand van een inschatting van de openstaande posten ultimo 2016 is de voorziening dubieuze belastingdebiteuren bepaald op € 732.000. De benodigde dotatie aan de voorziening dubieuze debiteuren bedraagt € 473.909 en is lager dan de primitief begrote dotatie van € 500.000. De dotatie is verantwoord onder de kostensoort toevoegingen aan voorzieningen.

Overlopende activa

Onder deze post worden de nog te ontvangen bedragen, de vooruitbetaalde bedragen en nog te verrekenen bedragen opgenomen. Het saldo ultimo 2016 bedraagt € 2.790.919. De samenstelling is als volgt:

(bedragen x € 1.000)

Overlopende activa	Jaar 2016
Nog op te leggen belastingaanslagen	1.120
Belastingopbrengsten 2016	286
Afrekening GBLT 2016	232
Waterkracht	240
Project Z naar Z	112
Drontermeerdijk	275
Almere Poort	40
Vooruitbetalingen	401
Overig	85
Saldo overlopende activa	2.791

Liquide middelen

Het saldo van deze post bestaat uit:

Liquide middelen	Jaar 2016
Kas	0
Saldo liquide middelen	0

Het kassaldo ultimo 2016 bedraagt € 428.

Waterschap Zuiderzeeland heeft ultimo 2016 een negatieve rekening-courantverhouding met de Nederlandse Waterschapsbank. Dit bedrag is opgenomen onder de kortlopende schulden.

8.2.3 Toelichting op de passiva

Eigen vermogen

Het eigen vermogen is in de loop van de jaren opgebouwd via de bestemming van (een deel van) het positieve resultaat. Zij dient als reserve voor het opvangen van onvoorziene kosten en als financieringsmiddel. De samenstelling van het eigen vermogen voor resultaatverdeling is als volgt: (bedragen x € 1.000)

Reserve	Stand primo	Mutatie	Stand ultimo
Risicoreserve	9.900	-	9.900
Algemene reserve	6.753	-	6.753
Tariefegalisatiereserve	7.103	380	7.483
Bestemmingsreserves (overige)	2.266	- 1.211	1.055
Totaal reserves	26.022	- 831	25.191
Gerealiseerd resultaat	-	712	712
Totaal eigen vermogen	26.022	- 119	25.903

Risicoreserve per taak

De risicoreserves per taak dienen ter dekking van mogelijke risico's die zich voordoen bij de taakuitoefening. De Algemene Vergadering heeft het beleid geformuleerd dat deze risicoreserve bedoeld is als buffer om onverwachte tegenvallers op te kunnen vangen. De hoogte van de risicoreserve is gebaseerd op de periodieke risicoanalyse, waarbij rekening wordt gehouden met het risicoprofiel van het waterschap. De laatst gehouden risicoanalyse gaf een totaal bedrag aan van € 9,9 miljoen. De verdeling over de taken geschiedt op basis van de taakomvang, zoals opgenomen in de laatst vastgestelde meerjarenbegroting. Hierbij was de verhouding tussen de watersysteemtaak en de zuiveringstaak 60 / 40. (bedragen x € 1.000)

Taak	Stand primo	Mutatie	Stand ultimo
Risicoreserve watersysteemtaak	5.940	-	5.940
Risicoreserve zuiveringstaak	3.960	-	3.960

Totaal risico reserves per taak	9.900	-	9.900
--	--------------	----------	--------------

Algemene reserve

Deze reserve dient ervoor om te zorgen dat het totaal van de reserves van een minimale omvang is. Een aanzienlijk deel van de algemene reserve is in het kader van het herziene reservebeleid toegewezen aan de risicoreserve en de tariefegalisatiereserve. De herkomst van de reserves, zijnde het resultaat van de watersysteemtaak dan wel de zuiveringstaak, blijft hierbij administratief volgbaar. Er vinden hierbij geen verschuivingen plaats tussen reserves die zijn opgebouwd door de watersysteemtaak en reserves die zijn opgebouwd door de zuiveringstaak.

In het jaar 2016 hebben er geen mutaties van de algemene reserve plaatsgevonden.

De samenstelling van de algemene reserve is als volgt:
(bedragen x € 1.000)

Taak	Stand primo	Mutatie	Stand ultimo
Algemene reserve watersysteemtaak	2.880	-	2.880
Algemene reserve zuiveringstaak	3.873	-	3.873
Totaal algemene reserves per taak	6.753	-	6.753

Tariefegalisatiereserve

De Algemene Vergadering heeft bij de vaststelling van de Meerjarenbegroting 2016-2019 besloten om in het jaar 2016 een bedrag van € 0,38 miljoen toe te voegen aan deze reserve. Dit bedrag kan nader worden gespecificeerd in een onttrekking van € 0,45 miljoen aan de tariefegalisatiereserve van de watersysteemtaak en een toevoeging van € 0,83 miljoen aan de zuiveringstaak.

De samenstelling van de tariefegalisatiereserve is door het bovenstaande als volgt:
(bedragen x € 1.000)

Samenstelling	Stand primo	Mutatie	Stand ultimo
Tariefegalisatiereserve watersysteemtaak			
❖ <i>Basis deel</i>	1.500	-	1.500
❖ <i>Flexibel deel</i>	4.420	- 450	3.970
Tariefegalisatiereserve zuiveringstaak			
❖ <i>Basis deel</i>	1.000	-	1.000
❖ <i>Flexibel deel</i>	183	830	1.013
Totaal tariefegalisatie reserves per taak	7.103	380	7.483

Bestemmingsreserves

(bedragen x € 1.000)

Bestemmingsreserve	Stand primo	Mutaties	Stand ultimo
Bestemmingsreserve baggeren Almere	132	-	132

Bestemmingsreserve stedelijk water	279	- 252	27
Bestemmingsreserve duurzame oevers	280	- 238	42
Bestemmingsreserve buitendijks	195	- 140	55
Bestemmingsreserve huisvesting, ICT en mobiele communicatie	380	- 292	88
Bestemmingsreserve duurzame energie	1.000	- 290	710
Totaal bestemmingsreserves	2.266	- 1.211	1.055

In het jaar 2016 hebben de volgende mutaties op de bestemmingsreserves plaatsgevonden.

Bestemmingsreserve baggeren Almere

Op 27 oktober 2009 heeft de Algemene Vergadering besloten om het achterstallig baggeronderhoud van de gemeente Almere over te nemen voor een te ontvangen afkoopsom van € 2,65 miljoen. Besloten is om hiervoor de bestemmingreserve baggeren Almere in te stellen. In de jaren 2010 tot en met 2015 is er voor een totaalbedrag van € 2.517.686 aan deze reserve onttrokken. In het jaar 2016 zijn er geen gelden aan deze reserve onttrokken. Ultimo 2016 resteert nog een bestemmingsreserve baggeren Almere van € 0,1 miljoen.

Bestemmingsreserve stedelijk water

Deze bestemmingsreserve is gevormd door de niet bestede budgetten stedelijk water in het verleden en bedroeg begin 2011 bijna € 3,2 miljoen. De reserve wordt conform AV-besluitvorming gebruikt ter dekking van de kosten van het maatregelenprogramma in het stedelijk gebied. In de jaren 2011 tot en met 2015 is er voor een totaalbedrag van € 2.908.561 aan deze reserve onttrokken. In het jaar 2016 is er voor € 251.569 aan deze reserve onttrokken. Ultimo 2016 resteert nog een bestemmingsreserve stedelijk water van € 0,0 miljoen.

Bestemmingsreserve duurzame oevers

Deze bestemmingreserve is gevormd ter bekostiging van de aanleg van duurzame oevers (zoals besloten in de Algemene Vergadering van 25 november 2003 en 26 mei 2009). Conform besluiten van de Algemene vergadering van 22 maart 2013, 7 oktober 2014 en 29 september 2015 is er in de jaren 2014 en 2015 voor een totaalbedrag van € 740.722 aan deze reserve onttrokken. In het jaar 2016 is er voor € 237.907 aan deze reserve onttrokken. Ultimo 2016 resteert nog een bestemmingsreserve duurzame oevers van € 0,0 miljoen.

Bestemmingsreserve buitendijks

Op 25 september 2012 heeft de Algemene vergadering besloten een bestemmingsreserve buitendijks van € 500.000 te vormen om de benodigde maatregelen voor het op orde brengen van de buitendijkse gebieden uit te kunnen voeren. Bij de vaststelling van de jaarrekening 2012 in de Algemene Vergadering van 28 mei 2013 is definitief besloten tot instelling van deze bestemmingsreserve. Conform het besluit van de Algemene Vergadering van 22 oktober 2014 is in het jaar 2015 voor een bedrag van € 250.419 aan deze bestemmingsreserve onttrokken. Bij de vaststelling van de jaarstukken 2015 is besloten om een bedrag van € 55.000 van deze bestemmingsreserve af te ramen. In het jaar 2016 is er voor € 139.952 aan deze reserve onttrokken. Ultimo 2016 resteert nog een bestemmingsreserve buitendijks oevers van € 0,1 miljoen.

Bestemmingsreserve huisvesting, ICT en mobiele communicatie

Op 28 mei 2013 is bij de vaststelling van de jaarrekening 2012 door de Algemene Vergadering besloten om vanuit het positieve jaarresultaat 2012 een bestemmingsreserve in te stellen van € 850.000 ten behoeve van maatregelen in huisvesting, ICT en mobiele communicatie. Conform het besluit van de Algemene Vergadering van 22 oktober 2014 is in het jaar 2015 een bedrag van € 470.009 aan deze bestemmingsreserve onttrokken. In het jaar 2016 is er voor € 291.684 aan

deze reserve onttrokken. Ultimo 2016 resteert nog een bestemmingsreserve huisvesting, ICT en mobiele communicatie van € 0,1 miljoen.

Bestemmingsreserve duurzame energie

Op 29 september 2015 heeft de Algemene Vergadering besloten tot het instellen van een bestemmingsreserve duurzame energie ter grootte van € 1.000.000 en de hiervoor benodigde gelden in verhouding 60 / 40 tussen de watersysteemtaak en de zuiveringstaak te onttrekken aan de algemene reserve. In het jaar 2015 zijn geen gelden aan deze bestemmingsreserve onttrokken. Conform het besluit van de Algemene Vergadering van 24 november 2015 is in het jaar 2016 voor € 289.994 aan deze reserve onttrokken. Ultimo 2016 resteert nog een bestemmingsreserve duurzame energie van € 0,7 miljoen.

Voorzieningen

(bedragen x € 1.000)

Voorzieningen	Stand primo	Mutaties	Stand ultimo
Arbeidsgerelateerde verplichtingen			
Pensioenen voormalige bestuurders	1.505	353	1.858
Wachtgelden voormalige bestuurders	14	- 14	-
Personele reorganisatie	615	- 165	450
Baggeren en saneren van waterlopen			
Baggeren	1.663	41	1.704
Belastingen			
Watersysteemheffing gebouwd	528	90	618
Bezwaren natuurterreinen	400	- 400	-
Totaal voorzieningen	4.725	- 95	4.630

De voorzieningen zijn bestemd voor de volgende zaken:

Pensioenen voormalige bestuurders

Deze voorziening heeft tot doel de pensioenverplichtingen van het waterschap naar bestuurders zichtbaar te maken. Aan het begin van 2016 was deze voorziening € 1,5 miljoen groot. In 2016 is aan deze voorziening voor € 72.232 onttrokken ten behoeve van pensioenbetalingen. Op basis van een actuariële berekening van de toekomstige pensioenopgaven van de huidige en voormalige bestuurders is er in 2016 € 424.849 inclusief rekenrente toegevoegd aan de voorziening. Dit bedrag is hoger dan begroot, omdat er rekening is gehouden met een lagere rekenrente dan in het verleden het geval was. De jaarlijkse aanrenting van de voorziening wordt hierdoor lager waardoor er extra moet worden gestort voor het noodzakelijke eindkapitaal. De voorziening bedraagt ultimo boekjaar € 1,9 miljoen.

Wachtgelden voormalige bestuurders

Deze voorziening had tot doel de wachtgeldverplichtingen van het waterschap naar bestuurders zichtbaar te maken. Aan het begin van 2016 was deze voorziening (afgerond) € 0,0 miljoen groot. In 2016 is het resterend saldo aan deze voorziening onttrokken. De voormalig bestuurder is in het najaar met pensioen gegaan.

Personele reorganisatie

Deze voorziening heeft tot doel de verplichtingen van het waterschap naar voormalig personeel zichtbaar te maken. Aan het begin van 2016 was deze voorziening € 0,6 miljoen groot. In 2016 is aan deze voorziening voor € 285.629 onttrokken ten behoeve van betalingen van uitkeringen. In 2016 is € 120.843 aan de voorziening toegevoegd, waardoor de voorziening ultimo boekjaar nu ruim € 0,5 miljoen bedraagt.

Baggeren

In 2006 is er een integrale gebiedsdekkende baggervisie opgesteld op basis waarvan de keuze is gemaakt om voor het komende decennium tot een effectief uitvoeringsprogramma te komen en de baggerachterstanden weg te werken. Het plan is de afgelopen jaren steeds geactualiseerd. In het verleden is door de Algemene Vergadering besloten om schommelingen in de uitvoering op te vangen door middel van een voorziening. De voorziening was aan het begin van 2016 € 1,7 miljoen groot. In het jaar 2016 is er een bedrag van € 1.236.958 aan deze voorziening gedoteerd en is er € 1.196.381 onttrokken aan de voorziening baggeren. Een groot aantal baggerprojecten is doorgeschoven van het jaar 2016 naar het jaar van 2017. De baggervoorziening bedraagt ultimo boekjaar € 1,7 miljoen en is van voldoende omvang om de genoemde projecten uit te voeren.

Watersysteemheffing gebouwd

In het jaar 2013 heeft GBLT de WOZ-waarde over het belastingjaar 2011 ontvangen van de Maxima centrale en heeft op basis hiervan een aanslag watersysteemheffing gebouwd opgelegd. De waarde van het object is door de gemeente Lelystad bepaald op iets meer dan één miljard euro. Deze waarde wordt betwist door de eigenaar. Op basis hiervan is vanaf het jaar 2013 een voorziening opgenomen van dat deel van de aanslag dat betwist wordt. In het jaar 2016 zijn er contacten geweest tussen de gemeente Lelystad en de eigenaar van de Maxima centrale. Dit zal naar verwachting leiden tot een fiscale vaststellingsovereenkomst. Het jaar 2014 is conform de nog niet getekende vaststellingsovereenkomst opgelegd. Voor de waarden van de jaren 2011 tot en met 2013 wordt nu uitgegaan van de nog niet getekende vaststellingsovereenkomst, hetgeen leidt tot een extra dotatie van € 90.189.

Bezwaren natuurterreinen

Met ingang van 2009 is een definitie voor natuurterreinen in de Waterschapswet opgenomen. Sindsdien bestaat er discussie (in de vorm van bezwaren tegen belastingaanslagen) tussen de grondeigenaren en de waterschappen over de vraag welke percelen als natuurterrein zijn aan te merken. Om duidelijkheid te krijgen is een aantal voorbeeldprocedures gevoerd waarin GBLT een actieve rol heeft gehad. De Hoge Raad heeft op vrijdag 7 november 2014 uitspraak gedaan en heeft hierbij het standpunt van de terreinbeheerders gevolgd: activiteiten die zijn afgestemd op het behoud of de ontwikkeling van natuur moeten tot natuurterrein worden gerekend, óók als die tot agrarische opbrengsten leiden.

In de jaren 2015 en 2016 is naar aanleiding van de uitspraak binnen Zuiderzeeland gekeken wat de effecten van de uitspraak zijn op lopende bezwaren. In dit traject heeft tevens de actualisatie van de Kostentoedelingskaart plaatsgevonden aan de hand van het door Tauw ontwikkelde "4-lagenmodel". Hiermee kan beoordeeld worden of een bepaald perceel als natuurterrein of als (overig) ongebouwd moet worden gecategoriseerd. In de jaarrekening 2015 was het risico ingeschat op € 0,4 miljoen. De afwikkeling van de natuurbezwaren heeft in december 2016 plaatsgevonden, waardoor de voorziening kan worden opgeheven.

Vaste schulden

De opgenomen vaste schulden vallen in de categorie onderhandse leningen van binnenlandse banken en overige financiële instellingen. Het zijn langlopende geldleningen met een looptijd langer dan één jaar ter financiering van de investeringen. Het verloopoverzicht is als volgt:
(bedragen x € 1.000)

Stand begin boekjaar	78.212
Nieuw aangegane geldleningen	7.000
Af: aflossingen	- 6.908
Saldo langlopende geldleningen	78.304

De aflossingsverplichting van de aangegane geldleningen voor het boekjaar 2017 is € 6.838.448.

Netto vlottende schulden

(bedragen x € 1.000)

Netto vlottende schulden	Jaar 2016
Rekening-courant banken	3.147
Kasgeldlening	7.000
Schulden aan leveranciers	3.761
Reservering vakantietoeslag	17
Reservering verlofrechten	839
Loonheffing en sociale lasten	1.419
Omzetbelasting	66
Saldo netto vlottende schulden	16.249

De netto vlottende schulden van het waterschap zijn op basis van nominale waarde gewaardeerd. Door de invoering van het IKB (Individueel Keuze Budget) voor werknemers vallend onder de SAW Waterschappen, wordt er vanaf het jaar 2012 alleen nog vakantiegeld gereserveerd voor de leden van het college van Dijkgraaf en Heemraden. Zij vallen namelijk niet onder de SAW Waterschappen, maar onder de sector Rijk.

Overlopende passiva

(bedragen x € 1.000)

Overlopende passiva	Jaar 2016
Rente langlopende schulden	1.247
Advies en onderzoek	346
Afvalinzameling en slibafvoer	221
Bijdragen aan derden	245
Energie	446
Grond	26
Inhuur	130
Onderhoud	434
Overige nog te betalen bedragen	225
Vooruit ontvangen bedragen	2
Saldo overlopende passiva	3.322

Volgens het Waterschapsbesluit worden onder de overlopende passiva de nog te betalen lasten opgenomen, waarvan in het jaar 2016 geen factuur is ontvangen, maar die wel conform het stelsel van baten en lasten ten laste van het jaar 2016 moeten worden gebracht. Ook de vooruit ontvangen opbrengsten worden in deze post opgenomen.

8.2.4 Niet uit de balans blijvende verplichtingen

Leaseverplichting wagenpark

Het wagenpark van het waterschap wordt geleased. Het totaal aan verplichtingen ingevolge de totale looptijd van de overeenkomsten met de leasemaatschappijen bedraagt op de balansdatum € 1.273.817. Voor het jaar 2016 bedraagt de verplichting € 486.625.

Leaseverplichting print- en kopieermachines

De print- en kopieermachines van het waterschap worden geleased. Het totaal aan verplichtingen ingevolge de looptijd van de overeenkomst met de leasemaatschappij bedraagt op de balansdatum € 129.924. Voor het jaar 2016 bedraagt de verplichting € 47.288.

Juridische claims

Het waterschap wordt met enige regelmaat geconfronteerd met juridische claims betreffende schade als gevolg van wateroverlast bij extreme weersomstandigheden. Het standpunt van het waterschap hierin is dat het waterschap hiervoor niet aansprakelijk is, tenzij de schade is ontstaan door nalatigheid van het waterschap.

8.2.5 Specificatie onderhanden werken ultimo boekjaar

Artikel 4.42 lid 6 van het Waterschapsbesluit schrijft voor dat in de toelichting op de balans een totaaloverzicht wordt gegeven van alle onderhanden werken, waarbij de verwachtingen worden gegeven over het vervolg van deze werken.

(bedragen x € 1.000)

Project	Gevoteerd krediet	Uitgaven ultimo 2016	Verwachting
711030 Verbeteropgave buitendijkse keringen	2.900	494	Conform planning
721119 Grond duurzame oevers 2016	95	28	Conform planning
721135 Vernieuwen wegduikers 2016	163	9	Conform planning
721138 Vernieuwen wegduikers 2019	50	32	Conform planning
721306 Hevels Westermoordijk	50	24	Conform planning
724011 Pompinstallatie Kievit	85	3	Conform planning
724070 Bodemsanering grond Wortman	0	- 157	Conform planning
724098 Vervanging raampartijen gemaal Colijn / Lovink	810	166	Conform planning
735002 Renovatie rioolgemaal Swifterbant	525	7	Conform planning
735005 Renovatie rioolgemaal Stortemelk	450	96	Conform planning
736037 Zonnepanelen AWZI Dronten	20	3	Conform planning
736067 Renovatie slibinstallatie Tollebeek	9.800	1.296	Conform planning
740502 Herinrichting kantoor Emmeloord	350	184	Conform planning
740503 Herinrichting kantoor Larserbos	190	2	Conform planning
750235 E-HRM	126	33	Conform planning
750236 Optimalisatie P&C	155	6	Conform planning
750514 Document Opslag Centraal	85	67	Conform planning
755004 Samen Beter Werken	6.250	805	Conform planning
757005 Zonnepanelen kantoren	226	138	Conform planning
Saldo onderhanden werken		3.236	

9. Exploitatierkening

Het Waterschapsbesluit schrijft voor dat de exploitatierkening in drie verschillende indelingen wordt gepresenteerd in de jaarrekening, te weten naar kosten- en opbrengstsoorten, naar programma's en naar kostendragers.

9.1 EXPLOITATIEREKENING NAAR KOSTEN- EN OPBRENGSTSOORTEN

(bedragen x € 1.000)

	Omschrijving	Primitieve begroting 2016	Bijgestelde begroting 2016	Realisatie 2016	Realisatie 2015
	Lasten				
4.1	Rente en afschrijvingen	12.219	12.219	11.925	15.016
4.2	Personeelslasten	22.115	23.170	23.446	24.038
4.3	Goederen en diensten van derden	36.335	36.025	35.303	39.062
4.4	Toevoegingen voorzieningen / onvoorzien	1.867	1.737	2.363	2.783
	Subtotaal lasten	72.536	73.151	73.037	80.899
	Baten				
8.1	Financiële baten	1.200	1.200	1.230	1.200
8.2	Personeelsbaten	-	-	59	50
8.3	Goederen en diensten aan derden	1.618	1.602	1.327	1.294
8.4	Bijdragen van derden	602	688	1.026	1.581
8.5	Waterschapsbelastingen	69.073	68.023	68.936	68.707
8.6	Interne verrekeningen	423	423	340	395
	Subtotaal baten	72.916	71.936	72.918	73.227
	Saldo van baten en lasten	380	- 1.215	- 119	- 7.673
9.1	Inzet tariefegalisatie reserve	- 380	- 380	- 380	3.240
9.2	Inzet bestemmingsreserves	-	-	1.211	4.089
	Gerealiseerd resultaat	-	- 1.595	712	- 343

9.2 TOELICHTING OP DE EXPLOITATIEREKENING

In de nu volgende paragraaf wordt een toelichting gegeven op de exploitatierekening. Om niet te veel in herhaling te vervallen zal in de exploitatierekening naar programma's en naar kostendragers veelal worden verwezen naar eerder gegeven toelichtingen.

9.2.1 Waarderingsgrondslagen

Algemeen

Belangrijke verschillen tussen de begroting en realisatie zijn nader toegelicht. De hierbij gepresenteerde begroting is, conform het Waterschapsbesluit, de primitieve begroting inclusief alle daarop betrekking hebbende begrotingswijzingen. Een analyse van de afwijkingen tussen de primitieve begroting én de primitieve begroting inclusief alle begrotingswijzingen is te vinden in hoofdstuk 1: Analyse begroting en resultaat.

Valuta en notatie

Alle bedragen worden weergegeven in duizenden euro's. In de toelichtende teksten worden de bedragen weergegeven in hele euro's.

Baten en lasten

Baten en lasten worden toegerekend aan het jaar waarop zij betrekking hebben. Winsten worden genomen zodra deze gerealiseerd zijn. Verliezen worden verwerkt als die zich aftekenen.

9.2.2 Toelichting op de lasten

Rente en afschrijvingen

(bedragen x € 1.000)

Rente en afschrijvingen	Primitieve begroting 2016	Bijgestelde begroting 2016	Realisatie 2016	Realisatie 2015
Rente	3.687	3.687	3.505	6.005
Afschrijvingen en duurzame waardeverminderingen	8.532	8.532	8.421	9.011
Totaal	12.219	12.219	11.925	15.016

De rentelasten vallen lager uit door zowel een lagere korte rente op rekening-courantkrediet en kasgeldleningen korter dan één jaar als de lange rente op de vaste schulden.

De afschrijvingen vallen € 54.942 lager uit. Een beperkt deel van de geplande investeringen loopt uit. Ook de duurzame waardeverminderingen vallen lager uit door minder grondaankopen dan gepland. Op basis van het vastgestelde activabeleid wordt 50% van de aanschafprijs van duurzame oevers als waardevermindering in de exploitatie meegenomen. De duurzame waardevermindering, die onderdeel uitmaakt van de kostenpost afschrijvingen en duurzame waardeverminderingen, bedroeg in het jaar 2016 € 60.047. In de begroting was rekening gehouden met een waardevermindering van € 116.162.

Personeelslasten

(bedragen x € 1.000)

Personeelslasten	Primitieve begroting 2016	Bijgestelde begroting 2016	Realisatie 2016	Realisatie 2015
Salarissen personeel en bestuur	14.078	14.162	14.090	13.546
Sociale premies	3.783	3.718	3.699	3.595
Overige personeelslasten	2.603	2.634	2.841	3.125
Personeel van derden	1.651	2.656	2.816	3.773
Totaal	22.115	23.170	23.446	24.038

Personeel van derden wordt ingehuurd vanwege openstaande vacatures, ziekte / zwangerschapsverlof en tijdelijk benodigde extra capaciteit (piekbelasting) of deskundigheid. In het jaar 2016 is een afname te zien van de inhuur ten opzichte van 2015. De dekking van de tijdelijke krachten vindt plaats uit het totaal van de personeelslasten en de overige aan de afdelingen toegewezen budgetten.

Goederen en diensten van derden

(bedragen x € 1.000)

Goederen en diensten	Primitieve begroting 2016	Bijgestelde begroting 2016	Realisatie 2016	Realisatie 2015
Duurzame gebruiksgoederen	1.346	1.010	1.428	1.535
Overige gebruiksgoederen en verbruiksgoederen	1.401	1.384	1.406	1.619
Energie en water	4.254	4.217	4.086	4.598
Huren, pachten en rechten	1.234	1.176	1.084	1.214
Verzekeringen	170	178	160	188
Belastingen	49	51	62	56
Onderhoud door derden	11.656	12.328	12.277	14.317
Overige diensten derden	16.225	15.681	14.799	15.535
Totaal	36.335	36.025	35.303	39.062

Duurzame gebruiksgoederen

Gebruiksgoederen die bestemd zijn voor gebruik gedurende één jaar of langer, behoren in beginsel niet in de exploitatierekening te worden verantwoord, maar te worden geactiveerd. Indien met de stichting of aankoop hiervan slechts een relatief gering bedrag gemoeid is, komt het echter in de praktijk voor dat de betreffende uitgaven niet worden geactiveerd, maar in één keer ten laste van de exploitatierekening worden gebracht. Deze verantwoording kan op deze kostensoort gebeuren. De kostensoort omvat dan ook de aanschaf van goederen met een economische levensduur van

één jaar of langer die in de exploitatierekening worden verantwoord. Op de kostensoort gebruiksgoederen is € 418.000 meer uitgegeven dan was begroot.

Overige gebruiksgoederen en verbruiksgoederen

De kostensoort omvat alle kosten die samenhangen met de aankoop van goederen die bestemd zijn voor gebruik en verbruik binnen de productieprocessen en minder dan een jaar ten dienste van het waterschap staan (en geen brandstoffen zijn). Gebruiksgoederen die bestemd zijn voor gebruik gedurende één jaar of langer en die in de exploitatierekening worden verantwoord, worden niet tot deze kostensoort gerekend, maar tot de kostensoort 'Duurzame gebruiksgoederen'. Op de kostensoort 'Overige gebruiksgoederen en verbruiksgoederen' is € 23.000 meer uitgegeven dan was begroot.

Energie en water

Deze kostensoort heeft betrekking op het energieverbruik van het waterschap, alsmede op de aankoop van energiedragers. Op de kostensoort energie en water is € 131.000 minder uitgegeven dan begroot. Dit is terug te herleiden naar het energieverbruik bij de zuiveringstaak.

Huren, pachten en rechten

Deze kostensoort omvat de betaalde huren alsmede de betaalde recognities, precariobelasting, licentie-, auteurs-, repro- en octrooirechten en alle andere betaalde rechten. De huren kunnen betrekking hebben op onroerende goederen zoals gebouwen, (dienst)woningen en opstallen, en roerende goederen zoals vervoermiddelen, rollend en varend materieel, machines, werktuigen, gereedschappen, apparatuur, instrumenten en kantoormachines. Op de kostensoort huren, pachten en rechten is € 92.000 minder uitgegeven dan was begroot.

Verzekeringen

Tot de kostensoort 'verzekeringen' worden gerekend de door het verzekeringswezen verrichte diensten, met uitzondering van de diensten van sociale verzekeringsinstellingen (deze worden tot de kostensoort 'sociale lasten' gerekend). Tot de kostensoort behoren: brand-, inbraak- en stormschadeverzekering, glasschadeverzekering, verzekering wettelijke aansprakelijkheid, schadeverzekering roerende en onroerende goederen, verzekering van onderhoudswerkzaamheden, transportverzekering, fraude- en geldwaardeverzekering, reconstructieverzekering en de collectieve ongevallenverzekering. Op de kostensoort verzekeringen is € 18.000 minder uitgegeven dan was begroot.

Belastingen

Tot de 'belastingen' worden gerekend de kostprijsverhogende belastingen die door derden aan het waterschap worden opgelegd. Hieronder vallen de gemeentelijke belastingen, zoals de onroerendezaakbelasting en rioolbelasting. Tot de kostensoort worden niet gerekend de bij levering van goederen en diensten verschuldigde belastingen zoals omzetbelasting, invoerrechten, accijnzen en assurantiebelasting. Deze laatste belastingen worden gerekend tot de kostensoort waartoe de betreffende levering van goederen of diensten behoort; ook in de gevallen waarin die belastingen afzonderlijk worden betaald. Op de kostensoort belastingen is € 12.000 meer uitgegeven dan was begroot.

Onderhoud door derden

'Onderhoud door derden' omvat de door het waterschap aan derden uitbestede werkzaamheden die tot doel hebben een bepaald object in stand te houden. Tot deze kostensoort behoort ook het groot onderhoud, dat nodig is om een verwaarloosd object weer in goede staat te brengen, mits de kosten van dit onderhoud niet worden afgeschreven. Indien in de aan derden te betalen vergoeding ook een bedrag voor verbruikt materiaal is opgenomen, wordt dit ook op deze kostensoort geboekt. Tot het 'Onderhoud door derden' behoren: onderhoud waterkeringen, onderhoud watergangen en kunstwerken, het onderhoud zuiveringsinstallaties, transportsystemen en slibverwerkingsinstallaties, schoonmaakwerkzaamheden, onderhoud kantoorgebouwen en daarbij behorende tuinen, alsmede van de in de gebouwen aanwezige inventaris en de daartoe behorende installaties, onderhoud kantoormachines zoals kopieermachines, computers en randapparatuur, onderhoud van software, onderhoud werkplaatsen, magazijnen en laboratoria, alsmede van de daarin aanwezige inventaris en de daartoe behorende installaties en het onderhoud aan rijdend en varend materieel. Op de kostensoort onderhoud is € 51.000 minder uitgegeven dan was begroot.

Overige diensten derden

Tot deze kostensoort behoren de door het waterschap aan derden uitbestede werkzaamheden en de door derden geleverde diensten voor zover deze niet behoren tot één van de voorgaande kostensoorten en waarvoor geldt dat er een rechtstreeks verband is tussen de geleverde dienst en de bijbehorende lasten. Tot de 'Overige diensten door derden' worden onder andere gerekend: juridische, financiële, technische en overige adviezen door derden, contributies en bijdragen aan verenigingen en stichtingen die prestaties leveren ten behoeve van het functioneren van het waterschap (Unie van Waterschappen, STOWA, enz.), diensten van taxateurs, notarissen, makelaars en andere tussenpersonen, proces- en gerechtskosten, honoraria van accountants, artsen en anderen met een vrij beroep, controle op geldelijk beheer, boekhouding en jaarrekening, diensten van het bankwezen, advertentie- en reclamekosten, telefoonkosten, portokosten, perceptiekosten bij uitbestede belastingheffing, incassokosten, dienstverleningen computerservicebureaus (externe gegevensverwerking), bewaking en beveiliging, kaartvervaardiging en luchtkartering, vergunningen (inclusief leges), opdrachten aan externe onderzoeksbureaus, bijdragen aan de publicatie van brochures, boeken, enz., aan derden uitbetaalde schadevergoedingen, gegevensverstrekking door derden (onder andere Kadaster en gemeenten), afvoer van afval, vuil en reststoffen (bijvoorbeeld van zuiveringsinstallaties en kantoorgebouwen), gemeentelijk reinigingsrechten, slibverwerking en -afvoer door derden, betalingen aan Rijk, provincies, gemeenten, andere waterschappen en overige publiekrechtelijke organen en particulieren voor door hen uitgevoerde werkzaamheden in het kader van de exploitatie (een voorbeeld is de aan een ander waterschap betaalde vergoeding voor de zuivering van grensoverschrijdend afvalwater). Op de kostensoort 'Overige diensten derden' is € 882.000 minder uitgegeven dan was begroot.

Toevoegingen aan voorzieningen / onvoorzien

(bedragen x € 1.000)

Toevoegingen voorzieningen / onvoorzien	Primitieve begroting 2016	Bijgestelde begroting 2016	Realisatie 2016	Realisatie 2015
Voormalig bestuur en personeel	-	-	547	474
Dubieuze belastingdebiteuren	500	500	474	576
Dubieuze debiteuren	-	-	14	10
Baggeren	1.237	1.237	1.237	1.323
Bezwaren gebouwd	-	-	90	-
Bezwaren natuurterreinen	-	-	-	400
Onvoorzien	130	-	-	-
Totaal	1.867	1.737	2.363	2.783

Tot de kostensoort toevoegingen aan voorzieningen behoren bedragen die in het jaar aan de voorzieningen zijn toegevoegd.

De toevoeging aan de voorziening voormalig bestuur en personeel komt voort uit nieuwe actuariële berekeningen van pensioenen en personeelsregelingen.

De voorziening dubieuze belastingdebiteuren was primitief begroot op € 500.000. De uiteindelijke dotatie bedraagt € 473.909. Op basis van een beoordeling van de (handels)debiteuren wordt een dotatie aan de voorziening dubieuze (handels)debiteuren van € 14.340 noodzakelijk geacht.

Het genoemde bedrag van € 1.236.958 voor baggeren is de jaarlijkse dotatie aan deze voorziening. De jaarlijkse uitgaven van baggerprojecten worden ten laste van deze voorziening gebracht (zie ook toelichting op de passiva, onderdeel voorzieningen).

Er is een principeovereenkomst bereikt tussen de gemeente Lelystad en de eigenaar van de Maxima centrale over de WOZ-waarde van dit object voor de jaren 2011 tot en met 2016. Omdat de overeenkomst nog niet definitief is, is de lagere verwachte aanslag door middel van een dotatie aan de voorziening bezwaren gebouwd in de jaarrekening verwerkt.

Onvoorzien

Tot 'onvoorzien' behoren de op de begroting te ramen lasten die dienen om onvoorziene lasten te kunnen financieren. Op deze kostensoort worden geen bedragen verantwoord. In de primitieve begroting is voor onvoorziene uitgaven een bedrag van € 130.000 opgenomen. De post onvoorzien is in 2016 geheel benut. Er is € 65.000 besteed aan de ontwikkel- en veranderopgave van de afdeling Communicatie en Dienstverlening en er is € 65.000 aangewend voor een niet voorziene schadeclaim, voor welke het waterschap aansprakelijk is gehouden.

9.2.3 Toelichting op de baten

Financiële baten

(bedragen x € 1.000)

Financiële baten	Primitieve begroting 2016	Bijgestelde begroting 2016	Realisatie 2016	Realisatie 2016
Interne rentebaten	1.200	1.200	1.200	1.200
Externe rentebaten	-	-	30	-
Totaal	1.200	1.200	1.230	1.200

Deze opbrengstsoort heeft betrekking op de door derden aan het waterschap betaalde vergoedingen in verband met vorderingen en verstrekte leningen, de tegenboeking van de berekende, bespaarde rente over eigen financieringsmiddelen (interne rentebaten) en de door bedrijven uitgekeerde opbrengsten uit bedrijfsvoeringen wegens kapitaaldeelname van het waterschap in de vorm van aandelen of anderszins.

De interne rentebaten hebben betrekking op de bespaarde rente over het eigen vermogen. Deze rente wordt zowel onder de baten als de lasten opgenomen.

De externe rentebaten hebben betrekking op de ontvangen rente van aangegane kasgeldleningen. Hiervan is de rente in het jaar 2016 negatief geweest; wij ontvangen dus een rentevergoeding wanneer wij geld lenen!

Personeelsbaten

(bedragen x € 1.000)

Personeelsbaten	Primitieve begroting 2016	Bijgestelde begroting 2016	Realisatie 2016	Realisatie 2015
Uikeringen personeel	-	-	59	50
Uitlening personeel	-	-	-	-
Totaal	-	-	50	50

Tot deze opbrengst behoren de baten van de overige loonkostenvergoedingen die ontvangen zijn van derden, zoals de uitkering van het UWV voor zwangerschaps- en bevallingsverlof. Ook heeft de opbrengstsoort betrekking op de vergoeding die het waterschap ontvangt indien het personeel aan derden beschikbaar stelt.

Goederen en diensten aan derden

(bedragen x € 1.000)

Goederen en diensten aan derden	Primitieve begroting 2016	Bijgestelde begroting 2016	Realisatie 2016	Realisatie 2015
Retributies	117	117	49	116
Inkomsten bestuursdwang	-	-	23	-
Bijdrage exploitatie overheden	991	952	766	702
Opbrengst materialen en diensten	100	77	38	12
Levering warmte	12	5	6	5
Opbrengst uit eigendommen	398	451	445	459
Totaal	1.618	1.602	1.327	1.294

Op de opbrengstsoort goederen en diensten aan derden is volgens bovenstaande specificatie € 275.000 minder ontvangen dan was begroot. Hoofdoorzaken van deze lagere opbrengsten zijn de lagere opbrengsten uit retributies en de lagere opbrengsten van het project Van Z naar Z. Hier staan ook lagere kosten tegenover.

Bijdragen van derden

De bijdragen van derden omvatten vooral bijdragen van derden aan het waterschap waarbij geen rechtstreeks verband is tussen de bijdrage en de door het waterschap verrichte dienst of uitgevoerd werk. Onder deze categorie worden alle subsidieopbrengsten verantwoord. Ook de 'opbrengsten' kostendeling worden op deze post verantwoord. Het totaal aan niet begrote opbrengsten bedroeg ruim 3 ton. Enkele grotere posten zijn de bijdragen van medeoverheden aan het baggerprogramma en maaierwerkzaamheden, de bijdragen van het Nationaal Restauratiefonds voor de gemalen, subsidies voor het buitenlandbeleid en de subsidie voor onderzoek objectbescherming.

Waterschapsbelastingen

(bedragen x € 1.000)

Waterschapsbelasting	Primitieve begroting 2016	Bijgestelde begroting 2016	Realisatie 2016	Realisatie 2015
Watersysteemtaak	41.796	41.171	41.087	41.484
Zuiveringstaak	27.277	26.852	27.849	27.223
Totaal	69.073	68.023	68.936	68.707
Watersysteemheffing				
Watersysteemheffing ingezetenen	10.827	10.727	10.895	10.757
Watersysteemheffing gebouwd	21.099	21.025	21.068	20.909
Watersysteemheffing ongebouwd	7.955	7.955	7.951	8.804
Watersysteemheffing wegen	830	830	867	-
Watersysteemheffing natuur	903	903	900	902
Verontreinigingsheffing	746	746	664	867
Watersysteemheffing voorgaande jaren	-	- 450	- 1.018	- 138
Subtotaal watersysteemheffing	42.360	41.736	41.327	42.101
Zuiveringsheffing				
Zuiveringsheffing huishoudens	21.821	21.645	21.912	21.945
Zuiveringsheffing bedrijven	6.490	6.490	6.690	6.579
Zuiveringsheffing voorgaande jaren	-	- 250	390	- 137
Subtotaal zuiveringsheffing	28.311	27.885	28.992	28.387
Kwijtschelding				
Kwijtschelding watersysteemheffing	- 565	- 565	- 640	- 618
Kwijtschelding zuiveringsheffing	- 1.033	- 1.033	- 1.143	- 1.163
Subtotaal kwijtschelding	- 1.598	- 1.598	- 1.783	- 1.781
Onttrekking aan voorziening natuurbezwaren	-	-	400	-
Totaal	69.073	68.023	68.936	68.707

De aanslagoplegging en invordering van de waterschapsbelastingen geschiedt door het Gemeenschappelijk Belastingkantoor Lococensus Tricijn (GBLT). De gerealiseerde

belastingopbrengsten zijn ontleend aan het jaaroverzicht belastingopbrengsten 2016, dat is opgesteld door GBLT. De controle op de juistheid en volledigheid van de belastingopbrengsten maakt onderdeel uit van het controleprogramma van de accountant van GBLT.

Voor een analyse van de gerealiseerde opbrengsten waterschapbelastingen ten opzichte van de begrote opbrengsten verwijzen wij u naar de verplichte paragraaf Waterschapbelastingen.

Interne verrekeningen

(bedragen x € 1.000)

Interne verrekeningen	Primitieve begroting 2016	Bijgestelde begroting 2016	Realisatie 2016	Realisatie 2015
Geactiveerde lasten	423	423	340	395
Totaal	423	423	340	395

De eigen bijdrage aan investeringen, zoals het inzetten van eigen personeel, wordt conform het activabeleid geactiveerd en opgenomen in de post geactiveerde lasten.

Onttrekking aan bestemmingsreserves

De inzet van de bestemmingsreserves is gelijk aan de door de Algemene Vergadering vastgestelde lasten te dekken uit bestemmingsreserves.

De werkelijke lasten zijn opgenomen in de exploitatierekening. De lasten zijn niet begroot, omdat vaak niet duidelijk is in welk jaar een bepaalde activiteit wordt uitgevoerd, waarvan de lasten worden gedekt door een onttrekking van eenzelfde bedrag aan de daarvoor ingerichte bestemmingsreserve.

9.3 EXPLOITATIEREKENING NAAR PROGRAMMA'S

Algemeen

In deze paragraaf is de realisatie van de begroting naar programma's opgenomen. De gerealiseerde bedragen worden per programma in beeld gebracht conform de door de Algemene Vergadering vastgestelde programma-indeling. In het jaarverslag zal op de realisatie van de beoogde resultaten en de realisatie van de geplande activiteiten worden ingegaan. Voor een goede vergelijkbaarheid van de cijfers zijn zowel de baten als de lasten van de zaken die via de bestemmingreserves lopen in de overzichten opgenomen.

Systematiek van kostentoerekening

Bij Waterschap Zuiderzeeland wordt het principe van integrale kostentoerekening toegepast. Dit betekent dat zowel directe als indirecte kosten, zoveel mogelijk aan een product worden toegerekend ten behoeve van de berekening van een kostprijs. Alle kosten, die een direct verband hebben met het product, worden toegerekend. Hieronder vallen materiële kosten, loonkosten en kapitaallasten.

Onder indirecte kosten wordt verstaan de kosten die niet rechtstreeks samenhangen met een product. Deze indirecte kosten worden vaak aangeduid als overheadkosten. Voorbeelden van overheadkosten zijn onder andere managementkosten, huisvestingskosten en automatiseringskosten. Deze kosten worden met een verdeelsleutel verdeeld over afdelingen of producten, waaraan zij een bijdrage leveren. De wijze waarop overhead wordt toegerekend is de kostenplaatsenmethode. Dit betekent dat de indirecte kosten eerst worden geadministreerd bij de afdeling waar ze worden gemaakt op een hulpkostenplaats. Vervolgens worden de indirecte kosten op basis van een verdeelsleutel doorbelast naar een andere afdeling (hoofdkostenplaats).

Programma Algemeen

Het programma Algemeen omvat zowel de functionele overheidstaak, de taken op het gebied van omgeving en organisatie, water en ruimte als de bedrijfsvoering van het waterschap.

Overzicht programma Algemeen (bedragen x € 1.000.000)

Omschrijving	Primitieve begroting 2016	Bijgestelde begroting 2016	Realisatie 2016	Realisatie 2015
Functionele overheid	7,0	6,6	6,3	6,2
Omgeving en organisatie	1,7	1,5	1,3	1,8
Water en ruimte	0,8	0,9	0,7	1,6
Bedrijfsvoering	11,0	11,5	11,7	13,1
Totaal programmalasten	20,5	20,5	20,0	22,6

De realisatie van de lasten van het programma Algemeen wijkt € 0,2 miljoen af van de bijgesteld begrote cijfers. Een uitgebreide analyse van het resultaat wordt gegeven in de toelichting op de exploitatierekening.

Programma Waterveiligheid

Om de polders te beschermen tegen het water uit het IJsselmeer, het Markermeer, het IJmeer en de randmeren, onderhoudt en beheert Waterschap Zuiderzeeland ruim tweehonderd kilometer waterkeringen.

Overzicht programma Waterveiligheid (bedragen x € 1.000.000)

Omschrijving	Primitieve begroting 2016	Bijgestelde begroting 2016	Realisatie 2016	Realisatie 2015
Veilige omgeving om te wonen, werken en recreëren	7,1	7,1	6,9	6,9
Totaal programmalasten	7,1	7,1	6,9	6,9

De realisatie van de lasten van het programma Veiligheid wijkt € 0,2 miljoen af van de bijgestelde begrote cijfers. Een uitgebreide analyse van het resultaat wordt gegeven in de toelichting op de exploitatierekening.

Programma Voldoende Water

In het programma Voldoende water gaat het om het voorkomen van wateroverlast. Water komt door regenbuien de polder in, maar ook doordat kwelwater vanuit de ondergrond omhoog komt en door dijken heen sijpelt. Als er in een korte tijd heel veel neerslag valt, is de kans groot dat delen van de polders onder water komen te staan. Het wateroverschot wordt met behulp van zeven hoofdgemalen van het waterschap uit de polders gepompt. Aan de andere kant kan het, als er lange tijd geen neerslag valt, soms ook te droog worden in de polder. Zorgen voor voldoende water betekent de ene keer water wegpompen en de andere keer juist water binnenlaten.

Overzicht programma Voldoende Water (bedragen x € 1.000.000)

Omschrijving	Primitieve begroting 2016	Bijgestelde begroting 2016	Realisatie 2016	Realisatie 2015
Watersysteem op orde en waterpeil juist ingesteld	19,4	20,2	19,7	20,8
De kans op wateroverlast in het beheergebied is beperkt	0,5	0,4	0,4	0,4
De kans op watertekort in het beheergebied is beperkt	0,2	0,2	0,2	0,0
Totaal programmalasten	20,1	20,8	20,3	21,2

De realisatie van de lasten van het programma Voldoende water wijkt € 0,5 miljoen af van de bijgestelde begrote cijfers. Dit wordt voor een groot deel bepaald door de onderuitputting van het budget stedelijk water. Een uitgebreide analyse van het resultaat wordt gegeven in de toelichting op de exploitatierekening.

Programma Schoon Water

Waterschap Zuiderzeeland werkt aan schoon water in het gehele beheergebied. Schoon water betekent een goed watersysteem. Het watersysteem wordt als goed beoordeeld als het goed is vanuit chemisch oogpunt (niet vervuild), biologisch oogpunt (goede leefomgeving) en vanuit het oogpunt van de gebruikers (belevingswaarde). De belevingswaarde is met name relevant voor het stedelijk waterbeheer.

Daarnaast zuivert Waterschap Zuiderzeeland het afvalwater uit de provincie in vijf afvalwaterzuiveringsinstallaties (AWZI's). Dit afvalwater wordt merendeels aangevoerd via de gemeentelijke riolering. Na zuivering in de AWZI's wordt het afvalwater teruggebracht naar het oppervlaktewater. Waterschap Zuiderzeeland stelt strenge vergunningseisen aan bedrijven die afvalwater willen lozen. Ook worden er maatregelen genomen ten behoeve van het verbeteren van de kwaliteit van het oppervlaktewater.

Overzicht programma Schoon Water (bedragen x € 1.000.000)

Omschrijving	Primitieve begroting 2016	Bijgestelde begroting 2016	Realisatie 2016	Realisatie 2015
Goede kansen voor flora en fauna	0,6	0,6	0,6	0,6
Goede oppervlaktewaterkwaliteit	1,6	1,5	1,5	1,6
Robuust afvalwatersysteem, doelmatig beheerd en duurzaam ingericht	18,9	18,8	18,5	18,9
Totaal programmalasten	21,0	20,9	20,6	21,1

De realisatie van de lasten van het programma Schoon water wijkt € 0,3 miljoen af van de bijgesteld begrote cijfers. Een uitgebreide analyse van het resultaat wordt gegeven in de toelichting op de exploitatierekening..

Algemene dekkingsmiddelen

Hieronder wordt een overzicht gegeven van de algemene dekkingsmiddelen. Het betreft de omslagen en de zuiveringsheffing. De omslagen zijn ter financiering van de watersysteemtaak, de zuiveringsheffing is ter financiering van de zuiveringstaak.

Overzicht algemene dekkingsmiddelen (bedragen x € 1.000.000)

Omschrijving	Primitieve begroting 2016	Bijgestelde begroting 2016	Realisatie 2016	Realisatie 2015
Programma Algemeen	20,5	20,5	20,0	22,6
Programma Waterveiligheid	7,1	7,1	6,9	6,9
Programma Voldoende water	20,1	20,8	20,3	21,2
Programma Schoon water	21,0	20,9	20,6	21,1
Totaal programmalasten	68,7	69,2	67,8	71,9
Belastingopbrengsten	69,1	68,0	68,9	68,3 ^[1]
Mutatie tarief egalisatiereserve	- 0,4	- 0,4	- 0,4	3,2
Gerealiseerd resultaat	-	- 1,6	0,7	- 0,3

^[1] Het genoemde bedrag is inclusief de dotatie aan de voorziening bezwaren natuurterreinen.

Het totaal van de programmalasten wijkt € 1,4 miljoen af van de bijgestelde begrote lasten. Deze afwijking is procentueel ongeveer twee procent.

De gerealiseerde belastingopbrengst is € 0,9 miljoen hoger dan de bijgestelde begrote belastingopbrengst. In paragraaf Waterschapsbelastingen wordt uitgebreid ingegaan op de belangrijkste oorzaak van dit verschil.

In het jaar 2016 zijn de volgende onttrekkingen geweest aan de bestemmingsreserves onderverdeeld naar programma's. Deze onttrekkingen leiden niet tot een technische begrotingswijziging.

Overzicht onttrekkingen bestemmingsreserves per programma (bedragen x € 1.000.000)

Omschrijving	Bedrag
Programma Algemeen	0,6
Programma Waterveiligheid	0,1
Programma Voldoende water	0,5
Programma Schoon water	-
Totaal	1,2

9.4 EXPLOITATIEREKENING NAAR KOSTENDRAGERS

Algemeen

In deze paragraaf is de realisatie van de begroting naar de wettelijke kostendragers opgenomen. Voor een analyse van het resultaat wordt verwezen naar de voorgaande paragrafen. Voor wat betreft de systematiek van kostentoerekening wordt verwezen naar de vorige paragraaf.

Watersysteemtaak

De watersysteemtaak omvat de taken van het waterschap op het gebied van het waterkeringsbeheer, het waterkwantiteitsbeheer en het kwaliteitsbeheer van oppervlaktewateren, voor zover die activiteiten niet vallen onder het transporteren en/of behandelen van afvalwater.

Overzicht kostendrager watersysteem (bedragen x € 1.000.000)

Omschrijving	Primitieve begroting 2016	Bijgestelde begroting 2016	Realisatie 2016	Realisatie 2015
Netto lasten	42,2	42,9	42,1	44,7
Belastingopbrengsten	41,8	41,2	41,1	41,1 [1]
Saldo van baten en lasten	- 0,4	- 1,7	- 1,0	- 3,6
Mutatie tariefegalisatie reserve	0,4	0,4	0,4	2,9
Gerealiseerd resultaat	-	- 1,3	- 0,6	- 0,7

[\[1\]](#) Het genoemde bedrag is gecorrigeerd met de dotatie aan de voorziening bezwaren natuurterreinen.

De hoofdoorzaak van het gerealiseerde resultaat is gelegen in de lagere belastingopbrengsten. Vooral de opbrengsten uit voorgaande jaren zijn hierbij bepalend. Een uitgebreide analyse van het resultaat wordt gegeven in de toelichting op de exploitatierekening.

In het jaar 2015 is € 1,0 miljoen onttrokken aan de bestemmingsreserves van de watersysteemtaak. Deze onttrekkingen leiden niet tot een technische begrotingswijziging.

Zuiveringstaak

De zuiveringstaak omvat het transporteren en/of behandelen van afvalwater.

Overzicht kostendrager zuiveren (bedragen x € 1.000.000)

Omschrijving	Primitieve begroting 2016	Bijgestelde begroting 2016	Realisatie 2016	Realisatie 2015
Netto lasten	26,5	26,3	25,7	27,2
Belastingopbrengsten	27,3	26,8	27,8	27,3
Saldo van baten en lasten	0,8	0,5	2,1	0,1
Mutatie tariefegalisatie reserve	- 0,8	- 0,8	- 0,8	0,3
Gerealiseerd resultaat	-	- 0,3	1,3	0,4

De oorzaak van het gerealiseerde resultaat is zowel gelegen in lagere lasten als in de hogere belastingopbrengsten. Voor de belastingopbrengsten zijn de opbrengsten uit voorgaande jaren

hierbij bepalend. Een uitgebreide analyse van het resultaat wordt gegeven in de toelichting op de exploitatierekening.

In het jaar 2016 is € 0,2 miljoen onttrokken aan de bestemmingsreserves van de zuiveringstaak. Deze onttrekkingen leiden niet tot een technische begrotingswijziging.

9.5 MELDING IN HET KADER VAN DE WNT

In deze paragraaf is de verplichte melding in het kader van de WNT weergegeven. Naast de in de wet opgenomen verplichte vermelding van de secretaris van het waterschap conform artikel 1.1 van de WNT zijn er in het jaar 2016 geen werknemers in dienst geweest, waarvoor een melding in het kader van de WNT noodzakelijk is.

WNT melding

WNT Melding	Omschrijving
Naam	J.B. van der Veen
Functie	Secretaris-directeur
Duur dienstverband in het boekjaar	01-01 tot en met 31-12
Omvang dienstverband in het boekjaar	Fulltime
Beloning	€ 131.136
Belastbare onkostenvergoedingen	Geen
Voorzieningen betaalbaar op termijn	€ 14.845
Beëindiginguitkeringen	Geen
Jaarbeëindiging	Geen
Motivering	Niet van toepassing

10. Overige gegevens

10.1 GEBEURTENISSEN NA BALANSDATUM

Er zijn geen belangrijke gebeurtenissen te melden na balansdatum die van invloed kunnen zijn op het vermogen van het waterschap dan wel het resultaat over het boekjaar.

10.2 CONTROLEVERKLARING VAN DE ONAFHANKELIJKE ACCOUNTANT

Aan het algemeen bestuur van Waterschap Zuiderzeeland

Verklaring over de in de jaarstukken opgenomen jaarrekening 2016

Ons oordeel

Wij hebben de jaarrekening 2016 van Waterschap Zuiderzeeland te Lelystad gecontroleerd.

Naar ons oordeel:

- Geeft de in de jaarstukken opgenomen jaarrekening een getrouw beeld van de grootte en de samenstelling van zowel de baten en lasten over 2016 als van de activa en passiva van Waterschap Zuiderzeeland op 31 december 2016 in overeenstemming met hoofdstuk 4 van het Waterschapsbesluit.
- Zijn de in de jaarrekening verantwoorde baten en lasten alsmede de balansmutaties over 2016 in alle van materieel belang zijnde aspecten rechtmatig tot stand gekomen in overeenstemming met de begroting en met de in de relevante wet- en regelgeving opgenomen bepalingen, waaronder verordeningen van het waterschap, zoals opgenomen in het normenkader d.d. 25 oktober 2016.

De jaarrekening bestaat uit:

- De balans per 31 december 2016.
- De exploitatierekening naar kostendragers, naar kosten- en opbrengstensoorten en naar programma's over 2016.
- De toelichting met een overzicht van de gehanteerde grondslagen voor financiële verslaggeving en andere toelichtingen.

De basis voor ons oordeel

Wij hebben onze controle uitgevoerd volgens het Nederlands recht, waaronder ook de Nederlandse controlestandaarden, het Besluit accountantscontrole decentrale overheden (Bado), hoofdstuk 4 van het Waterschapsbesluit, het door het algemeen bestuur op 25 oktober 2016 vastgestelde Controleprotocol en de Regeling Controleprotocol Wet normering bezoldiging topfunctionarissen publieke en semipublieke sector (WNT) 2016. Onze verantwoordelijkheden op grond hiervan zijn beschreven in de sectie "Onze verantwoordelijkheden voor de controle van de jaarrekening".

Wij zijn onafhankelijk van Waterschap Zuiderzeeland zoals vereist in de Verordening inzake de onafhankelijkheid van accountants bij assurance-opdrachten (ViO) en andere voor de opdracht relevante onafhankelijkheidsregels in Nederland. Verder hebben wij voldaan aan de Verordening gedrags- en beroepsregels accountants (VGBA).

Wij vinden dat de door ons verkregen controle-informatie voldoende en geschikt is als basis voor ons oordeel.

Materialiteit

Op basis van onze professionele oordeelsvorming hebben wij de materialiteit voor de jaarrekening als geheel bepaald op € 734.170, waarbij de bij onze controle toegepaste goedkeuringstolerantie voor fouten 1% en voor onzekerheden 3% van de totale lasten inclusief toevoegingen aan reserves bedraagt, zoals voorgeschreven in artikel 2 lid 1 Bado.

Wij houden ook rekening met afwijkingen en/of mogelijke afwijkingen die naar onze mening voor de gebruikers van de jaarrekening om kwalitatieve redenen materieel zijn, zoals ook bedoeld in artikel 3 Bado. Daarbij zijn voor de controle van de in de jaarrekening opgenomen WNT-informatie de materialiteitsvoorschriften gehanteerd zoals vastgelegd in de Regeling Controleprotocol Wet normering bezoldiging topfunctionarissen publieke en semipublieke sector (WNT) 2016.

Wij zijn met het algemeen bestuur overeengekomen dat wij aan het algemeen bestuur tijdens onze controle geconstateerde afwijkingen boven de € 50.000 rapporteren alsmede kleinere afwijkingen die naar onze mening om kwalitatieve of WNT-redenen relevant zijn.

Verklaring over de in de jaarstukken opgenomen andere informatie

Naast de jaarrekening en onze controleverklaring daarbij, omvatten de jaarstukken andere informatie, die bestaat uit:

- Het jaarverslag, waaronder de paragrafen.
- Overige gegevens.

Op grond van onderstaande werkzaamheden zijn wij van mening dat de andere informatie:

- Met de jaarrekening verenigbaar is zoals bedoeld in artikel 109, lid 3 onder d van de Waterschapswet en geen materiële afwijkingen bevat.
- Alle informatie bevat die op grond van hoofdstuk 4 van het Waterschapsbesluit is vereist.

Wij hebben de andere informatie gelezen en hebben op basis van onze kennis en ons begrip, verkregen vanuit de jaarrekeningcontrole of anderszins, overwogen of de andere informatie materiële afwijkingen bevat.

Met onze werkzaamheden hebben wij voldaan aan de voor het waterschap van toepassing zijnde vereisten in het Waterschapsbesluit en aan de Nederlandse Standaard 720. Deze werkzaamheden hebben niet dezelfde diepgang als onze controlewerkzaamheden bij de jaarrekening.

Het dagelijks bestuur is verantwoordelijk voor het opstellen van de andere informatie, waaronder het jaarverslag in overeenstemming met hoofdstuk 4 van het Waterschapsbesluit.

Beschrijving van verantwoordelijkheden met betrekking tot de jaarrekening

Verantwoordelijkheden van het dagelijks bestuur en het algemeen bestuur voor de jaarrekening

Het dagelijks bestuur is verantwoordelijk voor het opmaken en getrouw weergeven van de jaarrekening in overeenstemming met hoofdstuk 4 van het Waterschapsbesluit. Het dagelijks bestuur is ook verantwoordelijk voor het rechtmatig tot stand komen van de in de jaarrekening verantwoorde baten en lasten alsmede de balansmutaties, in overeenstemming met de begroting en met de in de relevante wet- en regelgeving opgenomen bepalingen, waaronder verordeningen van het waterschap, zoals opgenomen in het normenkader d.d. 25 oktober 2016.

In dit kader is het dagelijks bestuur tevens verantwoordelijk voor een zodanige interne beheersing die het dagelijks bestuur noodzakelijk acht om het opmaken van de jaarrekening en de naleving van die relevante wet- en regelgeving mogelijk te maken zonder afwijkingen van materieel belang als gevolg van fouten of fraude.

Het algemeen bestuur is verantwoordelijk voor het uitoefenen van toezicht op het proces van financiële verslaggeving van het waterschap.

Onze verantwoordelijkheden voor de controle van de jaarrekening

Onze verantwoordelijkheid is het zodanig plannen en uitvoeren van een controleopdracht dat wij daarmee voldoende en geschikte controle-informatie verkrijgen voor het door ons af te geven oordeel.

Onze controle is uitgevoerd met een hoge mate maar geen absolute mate van zekerheid waardoor het mogelijk is dat wij tijdens onze controle niet alle materiële fouten en fraude ontdekken.

Afwijkingen kunnen ontstaan als gevolg van fouten of fraude en zijn materieel indien redelijkerwijs kan worden verwacht dat deze, afzonderlijk of gezamenlijk, van invloed kunnen zijn op de economische beslissingen die gebruikers op basis van deze jaarrekening nemen. De materialiteit beïnvloedt de aard, timing en omvang van onze controlewerkzaamheden en de evaluatie van het effect van onderkende afwijkingen op ons oordeel.

Wij hebben deze accountantscontrole professioneel kritisch uitgevoerd en hebben waar relevant professionele oordeelsvorming toegepast in overeenstemming met de Nederlandse controlestandaarden, het Bado, hoofdstuk 4 van het Waterschapsbesluit, het controleprotocol dat is vastgesteld door het algemeen bestuur, de Regeling Controleprotocol Wet normering bezoldiging topfunctionarissen publieke en semipublieke sector (WNT) 2016, ethische voorschriften en de onafhankelijkheidseisen.

Onze controle bestond onder andere uit:

- Het identificeren en inschatten van de risico's dat de jaarrekening afwijkingen van materieel belang bevat als gevolg van fouten of fraude dan wel het niet rechtmatig tot stand komen van baten en lasten alsmede de balansmutaties, het in reactie op deze risico's bepalen en uitvoeren van controlewerkzaamheden en het verkrijgen van controle-informatie die voldoende en geschikt is als basis voor ons oordeel. Bij fraude is het risico dat een afwijking van materieel belang niet ontdekt wordt groter dan bij fouten. Bij fraude kan sprake zijn van samenspanning, valsheid in geschrifte, het opzettelijk nalaten transacties vast te leggen, het opzettelijk verkeerd voorstellen van zaken of het doorbreken van de interne beheersing.
- Het verkrijgen van inzicht in de interne beheersing die relevant is voor de controle met als doel controlewerkzaamheden te selecteren die passend zijn in de omstandigheden. Deze werkzaamheden hebben niet als doel om een oordeel uit te spreken over de effectiviteit van de interne beheersing van het waterschap.
- Het evalueren van de geschiktheid van de gebruikte grondslagen voor financiële verslaggeving, de gebruikte financiële rechtmatigheidscriteria en het evalueren van de redelijkheid van schattingen door het dagelijks bestuur en de toelichtingen die daarover in de jaarrekening staan.
- Het evalueren van de presentatie, structuur en inhoud van de jaarrekening en de daarin opgenomen toelichtingen.
- Het evalueren of de jaarrekening een getrouw beeld geeft van de onderliggende transacties en gebeurtenissen en of de in de jaarrekening verantwoorde baten en lasten alsmede de balansmutaties in alle van materieel belang zijnde aspecten rechtmatig tot stand zijn gekomen.

Wij communiceren met het algemeen bestuur onder andere over de geplande reikwijdte en timing van de controle en over de significante bevindingen die uit onze controle naar voren zijn gekomen, waaronder eventuele significante tekortkomingen in de interne beheersing.

Arnhem, 9 mei 2017

Deloitte Accountants B.V.

Was getekend: drs. R.M.J. van Vugt RA